

aaa

Український комбатант

ОРГАН СОЮЗУ УКРАЇНСЬКИХ ВЕТЕРАНІВ

1956 р.

На Чужині

ч. 4.

ЗМІСТ

Симон Петлюра — Вождь Нації	6
25 травня 1926 року	10
Посвячення надгробка на могилі сл. пам'яти Президента	
Андрія Лівицького	13
К. Смовський , Катинь і інші осередки	15
Сот. О. Вдовиченко : Українська військова еміграція	
в Румунії.	20
Ф. Кордуба : Людський потенціал східнього бльоку	21
В. Т. : Моторизація в дії насиченості.	30
На маргінесі	31
В.Т. : Бій за м. Городок на Поділлі	36
К. Смовський : Пояснення	38
Меморандум-Протокол	39
П. Дорош : Облюдна претенсійність	41
Я. Дзябенко : Другий Всеукраїнський Військовий З'їзд	
18-23.7.1917 р.	48
Зустріч ветеранів Армії УНР	55
5-й Делегатський З'їзд Союзу Українських Ветеранів.	56
Резолюції	60
З листів до редакції	63

УКРАЇНСЬКИЙ КОМБАТАНТ

ОРГАН

СОЮЗУ УКРАЇНСЬКИХ ВЕТЕРАНІВ

ч. 4

1956
НА ЧУЖИНІ

Видає:
СОЮЗ УКРАЇНСЬКИХ ВЕТЕРАНІВ

Редактує:
КОЛЕГІЯ

Druck: Dr. Peter Belej, München 13, Schleißheimer Str. 71, Germany

СИМОН
ПЕТЛУРА

**В тридцяті роковини мученицької смерти
СИМОНА ПЕТЛЮРИ**
**Голови Директорії і Головного Отамана Військ
Української Народної Республіки**
**Українське воятство повите смутком скилиє голови
перед домовиною Національного Героя
і Вождя Нації.**
Вічна ЙОМУ пам'ять!

«Це був великий Вождь з ласки Божої, що посідав таємницю влади над масами. Він народився і виріс в Вождя свого народу в огні національної революції і в боротьбі за осягнення відвічних ідеалів української нації.

І загинув він на посту зверхнього репрезентанта державної легальної влади, яку вигнав з рідної землі гнобитель українського народу.

Його свята кров ще більше загартує волю нашу до боротьби та ще більше розпалить жагу остаточної перемоги і ще більше зміцнить наші шереги.

Він і надалі лишається Вождем нашим, аж до здобуття незалежності української державності.

Мертвий — він для ворогів наших буде ще страшніший ніж живий.»

Генерального Штабу Генерал-Хорунжий
Володимир Сальський.

2. VI. 1926 року.»

Симон Петлюра — Вождь Нації

(до 30-х роковин трагічної смерти)

25-го травня 1926 р. в Парижі, на вул. Расін, від підступної кулі з рук комуністичного агента Шварцбarta згинув великий син нашого народу, голова української відродженої держави і Головний Оттоман українського війська Симон Петлюра.

Сьогодні ми маємо небагато надійних документальних джерел, що на них можна було б покладатися при вивченні життя й чинів цього великого сина України. Залишаються нам спогади померлих або й живих ще нині учасників нашої визвольної боротьби, що її в 1919-1921 рр. очолював Симон Петлюра.

Чому це так сталося?

Як нас учить історія, наш народ має славну минувшину, але не має багато надій на те, що його трагічна минувщина буде всебічно висвітлена. Жорстока доля відібрала нам щастя бачити стародавні наші будівлі, княжі палати, гетьманські палаці, різні фортифікаційні споруди лицарів Запорізької Січі, бо наші вороги віками нищили скарби нашої слави, нашої історії, нашої культури, обертаючи все те в попіл.

Недавня війна завдала нам нових і дуже тяжких, та навіки неповернених втрат. Уже сьогодні преса відмічає загибелль трьох музеїніх закладів: Історичного Музею в Празі, музею ім. Тарновського в Чернігові, де, між іншим, розтопилась у вогні золота шабля гетьмана Мазепи, та бібліотека ім. Симона Петлюри в Парижі, вивезена німцями до Берліну, яка стала жертвою воєнної завірюхи; тоді ж. правдоподібно, загинули враз із бібліотекою не тільки всі її музеїні збірки, а й посмертна маска Петлюри, обстанова його робочої кімнати, всі його рукописи, листи й т. п., неоціненної ваги історичні матеріали, що стали б у великий пригоді для майбутнього історика; який захотів би вивчати наше недавнє минуле . . .

Хто ж був Петлюра, що його іменням названо цілу героїчну добу в новій українській історії?

В незаможній козацькій родині 23.5.1879 р. народився син, названий Симоном. В споминах Василя Королева-Старого знаходимо малюнок, що характеризує малого Симона, як чутливого, гордого хлопця, який находить вихід у тяжких обставинах. Скінчивши близьку бурсу, С. Петлюра перейшов до Духової Семінарії в Полтаві. Рудичів згадує в своєму спогоді: «С. Петлюра в молодості належить до тих одиниць, що вміють гуртувати коло себе товаришів і впливати на них та відзначався великою енергією у всяких справах . . .» Та ось уже із старшої бого-

словської кляси його виключають з так зв. «вовчим білетом», тобто — двері школи були вже назавжди зачинені для нього. За що?

До Полтави тоді з концертом приїхав славний український композитор Микола Лисенко. Юнак Симон не втримався: він відверто висловляв свою любов до творця укр. національної музики, відверто виявив свої українські симпатії, а цього вже вистачало цілком при тодішньому режимі. Зовсім не лякаючись невеселого стану, Петлюра мандує аж на Кубань, де й учительє, але не довго, бо Петербург забороняє йому це робити, як «неблагонадійному».

Добрі люди допомагають Петлюрі влаштуватися на працю над розбором архівів Кубанського Війська й Запорізької Січі. Згодом він іде до Львова, бо там у той час горіло вогнище національного руху; там він слухає лекції в університеті, читані українською мовою. Там же цей юнак вступає до української революційної партії (РУП), яка вишколювала та готувала політичні кадри для української національної революції. Вона гартувала й юнака Петлюру, якому судилося стати вождем цієї революції.

В 1905 р. Симон Петлюра переїзджає зі Львова до Києва вже сформованою індивідуально і політично людиною. Там він працює в редакції газети «Рада» секретарем, а потім редактор «Слово», але знов таки царська «охранка» з'являється на його слідах.

Петлюра опинився в далекому Петербурзі, бо на Україні для нього місця не було.

Незабаром бачимо його в Москві, де він зупинився на довше й де одружується з панною Ольгою Більською (в Москві народилася у них і єдина дитина Леся).

В Москві Петлюра редактує журнал «Украинская Жизнь» в московській мові. Уважливе око стороннього об'єктивного глядача запримічує небуденну постать скромного українського журналіста і в дуже виразних словах формулює свою оцінку. Тим глядачем був славний учений, член Петербурзької Академії Наук професор Корш. Одного разу академік Корш висловив свій погляд на Петлюру, сказавши пророчі слова. Зміст цих слів був такий: «Українці не добачають і не доцінюють Петлюру. Він з тієї породи людей, що колись закладали династії. І якщо Україна дочекається колись свого національного відродження, то в ньому Петлюра безпoreчно відіграє одну з провідних ролей.

Ці пророчі слова проф. Корша, як знаємо, здійснилися в 1917 р., коли почало формуватись українське військо. Тоді на військових з'їздах висунулася наперед постать Симона Петлюри.

Перший Всеукраїнський Військовий З'їзд 19-22 травня 1917 р. в Києві. Один за одним виступають промовці між ними проф. М. Грушевський, В. Винниченко, але коли на трибуну виступав С. Петлюра, зала шаліла від вигуків «Слава!», схвального брязкуту зброї та оплесків. Вояки відчули в цій невисокого росту, сухорлявій людині — вождя нації.

Симон Петлюра був обраний головою Українського Військового Генерального Комітету.

Почала творитися збройна сила України. На Другий Військовий З'їзд 18-23 червня 1917 р. прибули вояки-делегати від 1,600.000 озброєних українців російської армії.

Українська Центральна Рада признала Генеральному Комітетові право Головної Команди всіх збройних сил, а Симона Петлюру іменовано генеральним секретарем військових справ (військовим міністрем).

Закипіла горяча праця організації свого рідного війська. Цілим рушієм, серцем і душою праці був С. Петлюра. Але С. Петлюра не витримує кабінетної роботи, подається до димісії і формує Гайдамацький Кіш. З тим Кошем, б'ючи по дорозі большевицькі загони, поспішає на Київ, рятувати столицю від большевиків, що вже були захопили частину міста та Арсенал. Вискочивши з вагонів, Гайдамаки зразу ж пішли в наступ. Арсенал, перетворений большевиками на фортецю, тяжко було здобути. Петлюра йде вперед Гайдамацької лави у сірій шинелі з рушницею в руках. Ось він дає наказ: «стріляти з димових набоїв». Коли дим закрив фортечні стіни Арсеналу, Петлюра командує: «вперед прапор». «Гайдамаки вперед!» і сам з рушницею в руках кинувся в першій лаві... Арсенал здобуто: 300 забитих і 300 полонених, багато амуніції й зброї залишилось у його стінах.

Події на Україні розвивалися. Ворог насував з трьох боків. Україна кривавилася у важких боях і ось на кінці 1918 р. ми вже бачимо С. Петлюру членом найвищої головної влади України — членом Директорії Української Народної Республіки.

С. Петлюра, відчуваючи який тягар і яка відповідальність лягають на його плечі, та бажаючи віддати себе тільки державній праці, 11. лютого 1919 р. виступає з лав укр. соц.-дем. партії. Багатогранність його особи вже переростала межі всяких партій. Петлюра говорив від імені цілої України і на таку ж цілість спирається.

Після віходу В. Винниченка з посади голови Директорії, на його місце приходить (з лютого 1919 р.) Симон Петлюра, а дещо пізніше в процесі дальшої заповзятої боротьби з червоним наїздником Петлюра бере на себе також і формальний провід збройними силами Об'єднаних Українських Армій — наддніп-

рянської та галицької, — одержуючи титул «Головного Оттомана Військ УНР» (Української Народної Республіки).

Тяжка, нерівна боротьба з червоною Москвою, що посыпала на Україну величезні силові резерви, затягнулася надовго. На фронтах перемоги і відступи, і знову відступи і перемоги... В армії брак одягу, харчів та медикаментів, але всеж напівголодні частини укр. війська вміли перемагати ворога й тоді. На лінії тяжких проривів, просто в полі, майже щодня з'являється в сірій вояцькій шинелі між своїм військом Головний Оттоман. Він умів терпіти так, як терпіла армія, як терпіли його вояки. Петлюра говорив з вояками просто й щиро; нераз підбадьорював, нераз похвалив, або, коли треба було, то й ганив...

Спільними зусиллями об'єднаних українських армій 30 серпня 1919 р. було здобуто Київ. Столиця радісно вітала свою армію. Адже ж на цей раз у ній були вояки з усіх земель великої вітчизни на чолі з її вождем.

Це була знамення поділя, що золотими літерами вписана в історію України. Та події котилися далі. В наслідок браку за безпечення зброєю, амуніцією, одягом, взуттям та іншими засобами проводження війни, українська армія змушенна була не тільки покинути свою столицю, а внедовзі в районі Чортків попадає з усіх боків в оточення білими й червоними московськими та польськими. В такому трикутникові, за розрахунком ворогів, вона мала згинути. Але армія переходить на новий партизанський спосіб боротьби. З наказу Головного Оттомана С. Петлюри і під командуванням генерала М. Омеляновича-Павленка укр. армія йде у великий Зимовий похід у запілля білих і червоних, розбиваючи їхні частини скрізь, де тільки герой цього походу переходили.

Дальші події в другій половині 1919 і в першій половині 1920 рр. розвиваються в ще більш трагічних і несприятливих для нас обставинах. Ми випили, як каже один із наших військовиків до дна і келих бойового щастя та радісних мрій, і келих страждань та розчаровань. У квітні 1920 р. Польща оголошує війну червоній Москві. Українська армія в союзі с поляками скоро звільняє Київ, однаке, під напором московських орд змущена з великими вратами відступити. Польща зраджує свого союзника — армію УНР, і 18.X.1920 р. закінчує бої з большевиками.

Маршал Пілсудський волів ліпше мати сусідом слабу червону Москву (як він думав), ніж незалежну Україну. Тому поляки ще до замірання на большевицькому фронті трималися вичікуючо. В дальшому Пілсудський листується з чекістом Ф. Дзержинським, що почали спричинився до підписання зрадливого для України польсько-большевицького миру в Ризі.

Українська армія залишилася сама проти складу багатотисяч-

ної червоної армії. Двадцять тисяч найвірніших синів України під проводом свого вождя ще по-спартанському змагалися на вузькій смузі української землі, але під шаленим тиском переважаючих сил червоної армії 21. листопада 1920 р. змушені були перейти кордон і податися на територію Польщі. З болем у серці і слізами в очах, загартовані у важких боях, вояки мусіли скласти свою зброю. Не тратили вони однак надії про кінцеву ще перемогу України над своїм кілька віковим ворогом.

На чужині С. Петлюра не занедбує продовжувати розпочату на рідних землях і намічену працю, тому й тут далі виявляє послідовну безкомпромісівість супроти ворога, що її зберіг до своєї смерті. Москва знала, що саме в цій непримиреності Петлюри і крилася велика небезпека для неї, тому вирішила його вбити...

Петлюра впав. Але ідея, що він її втілював у собі, ідея незалежності Української Держави, залишилася жити на віки вічні. Навіть більше: та ідея ще зміцніла і, скроплена священною кров'ю національного героя, розгорілась ясним незгасимим полум'ям. Своїм промінням, те полум'я осяє наш шлях у майбутність і надійно веде до найвищого ідеалу нації — Суверенної Соборної Української Держави.

---

25 травня 1926 року

Уривок «з минулого».

Каліш. Станиця Українська. Погожий травневий день поводі наближається до кінця. В відкрите вікно широким струменем впливає відживча свіжа прохолода, звістуюча наближення вечора. Я сиджу біля стола й пишу. В кімнату долітають ріжні звуки знадвору, але вони мозком приймаються механично. Несподіванно в гаму цих одномантних звуків вривається дещо інше. Щось якби якісь нервові приспішенні кроки по хіднику, якийсь, ніби здушений, стлумлюваний плач... Але й ці звуки мозок лише механично фіксує й провадить своє далі. Несподіванно відчинаються двері і в хату влітає моя дружина. Стала на дверях, скопивши обома піднятими руками за одвірок. В обличчі ні краплинки крові, волося на голові скуйовджине і сама щось силкується сказати, але не може видобути з горла жадного звуку. Я, зриваючися з стільця й в цю хвилину до моєї свідомості доходять лише кілька слів: «Головного Отмана вбито!»... Я не знаю, що відчула б людська істота, коли б вона опинилася, скажімо, в центрі вибуху якоїсь атомової бомби... я не знаю, що

почув би чоловік, як би він на мить усвідомив собі, що земська куля, на якій він знаходиться, несподіванно розірвалася на міліядри окремих частин... Але я лише усвідомив собі після цих слів, що от таке щось сталося зараз зі мною. Для мене перестав існувати світ, перестало існувати все в цілій вселенній, перестав існувати я сам. Я почув, що я сам перевернувся лише в якусь незвичайно малу частинку в всесвіті, для якої перестало все існувати, крім безмежної, безмірної, якоїсь страшної, зловіщої порожнечі... Але це тривало... як довго це тривало, я до цього часу цього не знаю... Лише в якісь хвилі я зірвався, як звірь, вискочив з хати і... почув звін в нашій тaborovій церкві. Зі всіх кінців люди не йшли; лиш бігли, летіли, якби їх вітер гнав... до церкви: довідалися, що Головний Отoman не вбитий, лише тяжко поранений сьогодні о 2.15 в Парижі і лежить в Шпиталі...

Велика церква буквально за кілька хвилин була виповнена вщерть. Страшна вістка блискавицею рознеслася в цілій станиці і все живе кинулось до церкви... Страшні у всіх обличчя... на обличчі жадної думки, крім однієї — просити Милосердного Господа, щоби Він відвернув ту кару, те тяжке, непоправне горе...

Я є певен, що ніхто з присутніх тоді в церкві, в станиці не пережив в житті такого глибокого, безмежного горя... я певен, що в найтяжчих годинах свого життя ніхто не плакав такими ревними сльозами, як плакали люди в церкві; я певен, що ніхто з тих людей в найстрашніші й найtragічніші дні в їх житті не молився так гаряче, як молилися ці всі люди в церкві; як з ужиттям усіх сил благали Милосердного привернути здоров'я «Боляринові Симонові»... Я певен, що ніхто з тих людей, ніколи в житті з таким чуттям благанням і вірою не виголошував «Многі Літа Боляринові Симонові»...

Молебень скінчився, але... люди мовчки стоять в церкві далі... ніби чекають якогось чудесного слова... якогось ствердження, що то неправда... заглядають один одному в обличчя, шукаючи десь, у когось щось почутти, чи побачити на обличчі... В голову тисне страшна думка: «Невже таки це правда?»... Та іншої відповіді немає...

Старший командний склад без слова порозуміння, як один муж, з церкви направлюються до приміщення Правління Станиці. Сідають за стіл... Тут генерали: Кущ, Дядюша, Ярошевич, Вовк, Базільський, Змієнко, Пузіцький, Шепель, Шандрук, Загродський, Яшніченко та полковники — Шраменко і А. Сілин... Глуха мовчанка... На обличчях вираз смертельного болю... Зібралися тут ті, що прийшлося їм перебувати в найтяжчих бойових обставинах... Зійшлися ті, що нераз «заглядали смерти в вічі»... Це були «соратники» Симона Петлюри,

з яким разом боліли, терпіли, перемоги й поразки переносили спільно... з ним самим... з Головним Отаманом. І зараз всі сиділи безпорадні, як діти, що не можуть зарадити тому великому безмежному лихові, яке сталося...

Починається нарада. Виноситься постанова... виготовляються телеграми... а в голові... пустка... Минає година, друга і несподіванно в кімнату вривається звук... жалібного церковного звону... Всі зразу стали, як на команду... В обличчі кожного не залишилося, а ні крапельки крові... Мовчки виходять з кімнати і... йдуть до церкви. Ніхто, нікого не питас... Всі знають, що сталося те, — найстрашніше... Церква виповнюється понад міру. Отець Дмитро править панахиду... Як довго тривала та панахида, — тяжко й сьогодні навіть сказати. Чи то була година, чи було цілу ніч, чи то було, може й довше, бо, здається, з тою хвилиною коли вдарив жалібний дзвін,.. здається і час зупинився...

Напів темна станична церква набита людьми... У всіх в руках свічки. Хто може, й як може стоять цілій час на колінях... Хтось, щось читає якись розбитим голосом, хор силкується співати, священник рівно ж силкується вимовляти слова молитви, та... над цілістю церкви панує тихий, придушений плач. Тихий плач від безмежного болю. Плакали всі. Плакали воїни. І плачали так, напевно, лише один раз в житті...

Якийсь злобний спостерігач, на такі речі міг би сказати, що «ці люди тільки й уміють плакати», чи щось іншого в тому роді. Та то був би тяжкий наклеп на всіх, бо то були слези, як я зазначив, від безмежного болю від страти безцінної людини, людини, яка була для всіх тих людей ідеалом і взірцем всіх чесності борця за найкраще свого народу... Ті ж люди, що тут в церкві ревно плакали, готові були зараз же на найбільші жертви, щоб помстити смерть свого Вождя... Скілько постало найріжніших планів в гарячих головах... І скілько зусиль коштувало проводові утримати тих багатьох від нерозумних кроків, які може б і мали якийсь ефект але... втраченого повернути не могли. Сам же ефект, невідомо, чи був би оправданий новими жертвами... Але про це все в іншому місті й іншим разом...

Ранком на другий день всі вдягли жслобу... Жалобу по найдорожчій для них людині.

Почали відбувати засідання всі організації для вшанування пом'яти Високого Покійника...

В станичній церкві протягом девяти днів відправлялась служба Божа та панахида і церква все була по береги випонена.

Мешканці станиці жили виключно під враженнем насильної смерті Головного Отомана...

Особливо величавою була служба Божа в день дев'ятиріччя, коли до станиці зійшлися люди з усіх околиць...

Приїхав до станиці Воєнний Міністр Генерального Штабу Генерал В. Сальський, що повертається з Парижу з похорону...

Величезна салля станичного театру так виповнена, що «немає де яблукові впасті»... Очі всіх звернені до сцени... На салі мертві тиши.

На сцену виходить Генерал Сальський... Мовчки стойть... Нарешті збирається з силою й говорити:

«Панове Генерали! Панове старшино! Вояки!... Головного Отомана немає!...»

По цих коротких, уриваних, здушеніх словах генерала салля, як по команді, як один чоловік, зі страшним стиском... стає на коліна і... починає співати «Вічна пам'ять»...

За довге людське життя доводиться відпроваджувати в «останню дорогу» багато рідних, дорогих і найдорожчих людей. В людській натурі важче є так, що це відпроваджування все є сполучене зі слізами, жалем непереможним болем великим від страти і т. подібне. І більшим, чи меншим плачем та співом «вічної пам'яти»... Так, як «співали» тоді всі ті тюди, стоячи на колінах вічну пам'ять свemu вождеві, — я ніколи не чув і не бачив за мое життя. Це не був якийсь спів в розумінні якоїсь гармонійно збудованої черги звуків... це був якийсь стогін великої маси людей, яка стояла віч-на вічі зі страшною небезпекою... це був смертельний крик людей за тяжку, заподіяну їм кривду... кривду, яку ніяк і ніколи не можна направити... І ці люди, відчуваючи ту кривду, той жаль неповоротно страченого... стояли на колінах і не співали, а лише тяжко плачали... бо відчували ту страту всім розумом і всім серцем...

Я.

Посвячення надгробка на могилі сл. пам'яти Президента Андрія Лівицького

В неділю 17 червня 1956 року в Мюнхені на Північному Цвінтарі відбулося урочисте посвячення пам'ятника-нагробка на могилі сл. пам'яти Президента Андрія Лівицького.

Урочистість відбулася в присутності родини Небіжчика, а то Пані Президентової Марії Лівицької, Редактора Миколи Лівицького та Magistra Михайла Харини.

Панаходу й чин посвячення нагробка відправив Отець Протоієрей Паладій Дубицький в асисті Отця Протоієрея Івана Заяця, та грузинського священика Отця Димитрашвілі.

Прекрасно співав мішаний хар української православної церкви в Мюнхені під диригуванням Сотника Качана.

Не дивлючися на запізнене повідомлення, на цвінтари зібралися досить чисельна українська громада і то не лише з Мюнхена, а й з інших міст: були заступлені всі політичні середовища УНРади та ВО УНРади.

По закінченні церковного обряду виголосив над могилою про-

мову Отець Протоієрей Дубицький, а потім виголосили промови — з рамени ВО УНРади Інженер Довгаль, та з рамени Паризького Бльоку Редактор Кантемір (північно-кавказець).

Звертала на себе увагу «бліскуча відсутність» представників ОУНр та ЗП (чи ЗЧ) УГВР.

Т-й.

Головна Управа Союзу Українських Ветеранів зі смутком сповіщає всіх членів і прихильників Союзу Українських Ветеранів, про несподіванну смерть основоположника СУВ

бл. пам. ГЕНЕРАЛ-ХОРУНЖОГО АРТИЛЕРІЙ
БОРИСА ПАЛІЯ-НЕІЛА

яка наступила 5 лютого 1956 року в Дітройті, Америка.

Покійний був довший час начальником відділу СУВ, Головою Головної Контрольної Комісії і Головою Головного Товариства-кого Суду Покійник осиротив Дружину і Сина.

Нехай чужа земля буде Йому легкою.

Головна Управа СУВ

К. Смовський, ген.-хор.

Катинь і інші осередки

Морд польських старшин в Кatinні большевицькими розбійниками обходить не тільки польський народ, але також і український.

В Кatinськім лісі згинуло від куль НКВД біля 200 українських старшин, які служили в польській армії, та підхорунжих резерви, кандидатів на старшин, що перебували в чинній службі, і резерві, а були покликані до армії в початку війни 1939 року.

Мене дивує, що до цього часу ніхто зі старшин українців цього питання не порушив на сторінках української преси. А на еміграції були такі українські старшини, що виконували обов'язки зв'язкових старшин між військовим міністрем Української Народної Республіки а польським Персональним Бюром Міністерства Військових Справ.

В польському Персональному Бюрі було напевно відомо, яка кількість українських старшин перебувала в польській армії, наприклад: старшини контрактові з армії УНР служби чинної, резерви та підхорунжих резерви, а також — яка кількість українських вояків з двох річників — 1916-17 і мобілізовані в початку війни з резерви.

Під час війни Польщі з Німеччиною і Советами в 1939 році українські старшини воювали проти німецької і советської

армії. А після капітуляції польської армії, частина українських старшин і підхорунжих резерву потрапила до німецької неволі разом з польськими старшинами і сиділи в різних таборах, а пізніше — українців біля 80 чоловік, грузинів 35 чоловік і білорусів 30 чоловік — звезли до табору Люкенвальд.

До німецької неволі трапило рівно ж коло 125.000 українських вояків, — так подавала в січні 1940 року німецька преса.

Друга частина українських старшин і підхорунжих, а також і вояків трапила до советської неволі, разом з польськими старшинами і вояками.

В советській неволі збірним пунктом старшин спочатку були — Шепетівка (цукроварня) й Славута. НКВД цим полоненим давало їсти солоні оселедці без хліба, а потім води не давали. Від жовтня 1939 року польські й українські старшини були переведені до новозбудованих тaborів: Звягель, Гоща і Житомир. Ці полонені до грудня виконували тяжкі роботи, будували автошлях — Рівне, Звягель, Житомир і Київ, де дуже багато згинуло від голоду й перестуди. Це мені подав кол. капітан советської армії — українець, що опинився на еміграції в Німеччині, він тоді стояв зі своєю частиною в Рівному. Ця частина охороняла полонених під час роботи.

В грудні 1939 року усіх полонених старшин зняли з роботи й вивезли під Смоленськ до табору Козельськ.

Рівно ж Совети використовували на тяжких роботах кілька тисяч українських вояків з польської армії, що перебували в советській неволі. Пізніше цих вояків НКВД перепитало, хто походить з бідняків, а хто з «куркулів». «Бідняків» відпустило до дому, а пізніше забрали їх до червоної армії, а синів «куркулів» відіслали до Сибіру, де їх катували як польських прислужників. Це оповідали ті українські вояки, що були в советській армії і потрапили до німецької неволі в 1941 році.

В кінці березня 1940 року дружина поручника Федора Раєвського — (брат моєї дружини) — отримала від нього з Козельського табору поштівку (для полонених) з советської неволі, жила вона в той час у Острозі. По одержанні цієї поштівки — дружину мою швагра було вивезено з іншими жінками військових до Кіргизстану.

На поштівці поручник Раєвський писав, що табір їх у Козельську ліквідують, а їх перевезуть до інших тaborів, — уже одна група старшин підготовляється до виїзду, а в якій групі він пойде, не знав.

Було звільнено з табору одного поміщика з околиці Острога, що був в Козельську разом з польськими старшинами, а пізніше він перебував в Казахстані й писав до своїх знайомих, що з

ним в таборі Козельськ перебували українські старшини з польської армії, з Острога, і він їх дсбре знав. Прізвища цих старшин подаю в окремому списку.

Цей поміщик писав, що він виконував працю таборового кухаря; а інші подані старшини чистили картоплю й рубали дрова до кухні.

Коли ж німці розкрили катинську справу, то на списку замордованих як подавала німецька преса, було три прізвища: пор. Федір Раєвський, пор. резерви Неводський Микола, ротм. Данінкович Микола, служби чинної. Отже, коли я знаю 13 українських старшин (синів українського народу), які служили в української армії, і вони походили тільки з одного міста Острога, то таких українських старшин, що були в армії рівно ж з решти повітових міст Волині і Галичини, — служили в армії не менше, як я подав з Острога.

Частина цих старшин трапила до неволі під час бою, а частина після капітуляції армії повернулась до своїх батьків, але їх негайно було заарештовано і вивезено до таборів, де перебували полонені, а пізніше всі ці старшини були замордовані в Катині.

Я звертаюсь через українську пресу до українського громадянства, — що перебуває на еміграції в Америці і в Європі, — з проханням подавати такі списки до преси, чи до ДОБРУС-у, про українських старшин і вояків що походили з інших міст Волині чи Галичини і що служили в польській армії, а тим докажемо демократичному світові, що українські вояки й старшини бились в рядах польської армії проти німців і большевиків за свободу західньої демократії.

На жаль, треба ствердити факти, що польські державні чинники на еміграції, а також польські військові історики умисне замовчують перед світом про те, скільки українського вояцтва перебувало в польській армії. А вже написано кілька книжок про боротьбу польської армії і ніде не згадується про українських вояків, які воювали «за вашу і нашу вольності».

Під час II-ої світової війни й після угоди генерала Сікорського з Сталіном про творення польської армії з решти польських і українських вояків, що залишилися живими в сибірських тайгах, цих вояків було позбирano зі всього Сибіру кілька тисяч, було перевезено їх до Персії, Сирії і Египту, де вони кілька місяців відживлялися. Пізніше з цих вояків був зформований польський відділ і долучений до англійської армії; він брав участь в боях проти німців у північній Африці.

Коли альянти розбили німців у північній Африці, польські частини були перекинуті до Італії, до армії генерала Андерса. Крім того, до армії генерала Андерса трапили українські вояки з польських дивізій, що формувались у Франції і воювали

проти німців на французькому фронті в Вогезах. Пізніше ці дивізії відступили до Швейцарії, і вояків з цих дивізій було рівноож долучено до армії генерала Андерса.

Після закінчення ІІ-ої світової війни, польська армія генерала Андерса з Італії переїхала до Англії, де тоді було біля 7.000 українських вояків. Ці вояки вийшли з польської армії, перейшли в стан цивільний і зголосились до Українського Громадського Комітету в Англії як українці.

На мою думку, варто українським офіційним чинникам в Америці (УКК) цю справу порушити в сенатській комісії, що переводить слідство Катинської масакри.

**ВИКАЗ УКРАЇНСЬКИХ СТАРШИН,
що перебували в польській армії в 1939 році і трапили до
советської неволі.**

I-ша група:

1. Кап. Писарчук Сергій — служба чинна.
2. Кап. Гайденко Кость " " (Перебував в Румунії).
3. Ротм. Данікович Микола — служба чинна.
4. Кап. Климович Кость — Старшина Херсонської див. і резерви польської армії.
5. Пор. Раєвський Федір — служба чинна.
6. Підп. Неводський Микола — резерва.
7. Пор. Воскобійник Кость — резерва.
8. Пор. Федорчук Іван — резерва.
9. Пор. Шумбарський — служба чинна.
10. Пор. Глибович Ігор — служба чинна.

II-га група:

Українські контрактові Старшини, що перебували в польській армії і були на війні, а пізніше, з неволі було їх звільнено. А в 1944-45 р.р. НКВД їх розстріляло, або впакувало до концтаборів.

11. Пор. Савченко Сергій — служба чинна.
12. Пор. Турченко Іван — резерва.
13. Пор. Білошицький Степан — резерва.
14. Полк. ген. штабу Пслієнко був тяжко поранений і застрілився під Бродами.
15. Майор Макаревич — розстріляний під Познаню.
16. Майор Цілевич — розстріляний під Бранденбург, Німеч.
17. Майор Пікульський в сов. концтаборі.
18. Майор Войнаровський — розстріляний польською боївкою в Грубешові.
19. Полк. Квітко — розстріляний в Krakovі.

20. Сотник Савченко — в концтаборі в Свердловську.
21. Сотник Дмитрусь — розстріляний німецьким Гестапо.

ІІІ - т я г р у п а :

Генерали і старшини, які служили в армії УНР і перебували на еміграції в Польщі.

22. Ген. штабу ген-пор. Сінклер (бувший шеф штабу Української Дієвої Армії). В січні 1945 р. був повіщений в Сосновці.
  23. Ген.-Пор. Ярошевич — (бувший командир Волинського корпусу) заарештований в Каліші.
  24. Ген.-Пор. Пузицький — (командир 5-ої Херсонської дивізії). згинув під Герсфельдом (Німеччина).
  25. Полк. Порохівський — розстріляний в Румунії.
  26. Полк. Поготовко — забитий польською бойкою в Варшаві.
  27. Полк. Ступницький (з 18-річним сином Юрком) — Знає Штаб УПА, де вони згинули.
  28. Полк. Литвиненко Іван
  29. Пор. Рафаловський Іван — розстріляний НКВД у Варшаві.
  30. Полк. Гришко Михайло — забитий у Києві.
  31. Лейтенант Чумаченко
  32. Лейтенант Науменко
  33. Лейтенант Кишай
- Українські старшини з советської армії, які не пішли «на родіну», а пішли до французького легіону і згинули від куль червоних індокитайців.

Старшини і вояки Армії УНР, які перебували в Чехії, а в 1945 р. НКВД заарештувало їх і розстріляло:

34. Полк. Сіпко — в липні 1945 р. заарештований в Судетах; розстріляний в Москві.
35. Проф. Добриловський — старшина УНР.
36. Інженер Зоц — старшина УНР.
37. Драгомирецький — син посла Уряду УНР в Болгарії.
38. Мяновський — бувший вояк Армії УНР — з Ліплав.
39. Метельський Методій-старшина УНР.
40. Полк. Ремболович — згинув під Бродами в 14 див. СС-Галичина.
41. Проф. Фещенко-Чопівський — бувший Міністер УНР. В лютому 1945 р. вивезений з Кошовиць до Києва і там засуджений на 10 років Сибіру.

Українська військова еміграція в Румунії

Українська військова еміграція в Румунії, котра була інтернована в таборах — «Бартоломея» (місто Брашов), «Каспел» (м. Орадеа Маре) і «Фагаш», — нараховувала приблизно 1500 людей, які перейшли румунський кордон в 1920-1921 р.р. Їхній склад був такий: 2-га Кулеметна Бригада полк. Порохівського, частина Запорізької групи ген. Гулого-Гуленка, 4-та Гарматна Батарея сотн. Бенцаля із складу III-ої Залізної Дивізії, повстанчих відділів отаманів: Несторенка, Якубенка, Хмари, Блатинного, Заболотного, Артема, Федорченка. Із цих повстанчих груп окремо треба відзначити групу от. Волинця, яка перейшла кордон під проводом пор. Якубенка, і групу от. Заболотного під проводом сот. Чорненького (сбидва отамани окремо перейшли до Польщі до розпорядження Уряду УНР). Група пполк. Несторенка, властиво, не була повстанчю групою, а була частиною нашої регулярної армії, яка 18 листопада 1920 р. пішла під проводом ген. Гулого-Гуленка в запілля ворога. Після поранення генерала під час цього рейду, група розділилась надвое, частина — під проводом полк. Сірка — перейшла до Румунії, а частина залишилась із полк. Несторенком, притрималась у запіллі ворога до квітня 1922 року; можна сказати — це була остання частина нашої регулярної армії, котра залишила рідні землі. Не зараховую до цієї військової частини 3-го Кінного полку (Фролова), який, хоч і боровся в лавах Української армії (3-ої Залізної Стрілецької Дивізії), в таборі перейшов на бік росіян. Не зараховую сюди також і відділ от. Махна (130 людей), хоч більшість людей й цього відділу, на чолі з командиром їхнього полку, пор. Сергієнком, пізніше і влилися в лави організованої української еміграції. Але сюди треба зарахувати тих майже 150 старшин, що перейшли до нас уже в таборі «Кастел» із російської групи ген. Чернова. Вони прибули з Галіполі з армії ген. Врангеля. На жаль майже всі ці старшини, за винятком одиниць, по виході з табору створили собі т. зв. гетьманське середовище.

По ліквідації таборів в 1922 р. і до 1940 р. частина нашої військової еміграції жила організованими скученими осередками; з них більшими були: Плоешти, під проводом от. Федорченка (біля 200 людей), Джурджу, під проводом сотн. Середи (130), Пітешти (70 людей), під проводом сотн. Олександрова, Чорноводи (70 людей), під проводом полк. ген. штабу Гармаша. Решта нашої еміграції розійшлась по рідних просторах Буковини й Басарабії, там осідали, женились і були ферментом національного освідомлення, особливо в майже зросійщеній Баса-

рабії. Багато з них були дійсно великими, але непомітними героями; вони заплатили тяжкими тортурами, а часом і життям під шовіністичною румунською владою за свою національно-освітню працю. По окупації большевиками Басарабії і Буковини в 1939 році, майже ніхто з них не встиг утекти, бо марш советських військ тривав рівно 24 години. Доля їх невідома, і тільки в 1941 році, по відході советських військ у в'язниці м. Бельці знайшли багато до невідзначення замордованих трупів, серед яких із наших людей можна було розпізнати сотн. ген. штабу Олександра Тарана і пор. Терлецького. У в'язницях Кишинєва були замордовані: пор. М'яловський пор. Чехович, підстарш. Войтецький і Дейнега.

По окупації Румунії советськими військами в травні 1944 року, у в'язниці «Жилава», біля Букарешту, булоув'язнено кілька десятків наших бувших вояків (мені відомий стан лише до кінця 1946 р.). В літі 1946 року у в'язниці «Жилава» були повіщені дуже відомі серед нашої еміграції діячі: хор. О. Карпович, Сердюк і Пілявський (ранга останніх двох мені не знана). Полк. Порохівський був схоплений більшевиками в 1945 році в м. Тимішорах і там розстріляний Ген.-полк. фон-Дельвіг утік до Єгипту і помер у Каїрі в 1945 році.

Характеристичний для російського імперіалізму цей факт, що російська біла еміграція майже не була зачеплена. Брангелівські генерали — Прокоф'єв, Оглуздін і адмірал Медведів, як і тисячі російської біло-твардайщини, що наводнивала вулиці Букарешту, жили собі спокійно, вітались і братались із своїми червоними братами і всі майже без виключення, знаючи румунську мову і побут, включились і займають зараз різні посади в російській окупаційній адміністрації.

Це короткий огляд про частину тієї нашої військової еміграції, що тримала фронт уздовж румунського кордону і вписала немало світлих сторінок до історії нашого війська, про що, на жаль, не згадує не тільки наша загально-українська публіцистика і література, а навіть наша фахово-військова.

Ф. Кордуба.

Людський потенціал східнього бльоку

A. ЗНАЧЕННЯ ЛЮДИНИ В МОДЕРНІЙ ВІЙНІ.

Людина в модерній війні набрала особливого значення, бо без неї кожна навіть найбільш модерна зброя буде лише меншою або більшою брилою обробленого металю з вибуховою

речовиною. Зрештою для продукції різної зброї, амуніції й інших нищівних засобів — потрібна людина, якої ніким анічим не можна заступити. В зв'язку з незаступністю людини, вартість її в модерній війні ще більше зросла. Сьогодні у війні бере участь народ даної країни, або коаліції держав, не тільки в той спосіб, що висилають своїх найкращих синів на війну, не тільки тим, що віддають свою працю для потреб війни. Народи воюючих держав вже сьогодні змушені обмежити свої потреби до мінімуму; крім цього, вони зобов'язані робити розвідку й диверсію в користь власної держави або поборювати подібні дії ворога на власній території. Потреби війни так великі на людські сили, що без постійного допливу їх не можна навіть думати про провадження війни. Збройні сили держави дуже сильно пов'язані з запіллям, тому воно, як резервуар, є таким самим співучасником війни, як фронтові дивізії різних зброй вояцтва, авіації й воєнної флоти. Сучасні війни набрали тотального характеру, бо запілля, як головний резервуар людської сили й техніки, є незаступним чинником для ведення війни. Технізація різної зброї й засобів війни тільки збільшила потребу людського потенціялу. Як відомо, війну проводять не тільки фронтові армії. Ще більше значення для війни мають різні воєнні спеціалісти, без співпраці яких не можна обйтися. На підставі досвіду другої світової війни, американці обрахували, що для обсади всіх галузей воєнної машини на час війни треба не менше 2-х мільйонів різних спеціалістів, якими можна було б обсадити спеціальні керівні становища воєнного апарату. Ці фахівці — окрема екіпа людей з університетськими або спеціальними студіями, тому вона творить мізковий трест війни даної держави. Окремо доходять численні кадри командування наземними, повітряними й воєнно-морськими силами. З уваги на згадані вимоги модерної війни так велику екіпу фахівців може виставити щонайменше 70 мільйонів з високою цивілізацією й технікою держави. Менші держави не є в стані виставити самостійно такої кількості фахівців, тому вони не є здібні самостійно провадити модерної війни в цілій її можливій скалі.

Коли взяти на увагу кількість населення окремих держав світу, дійдемо висновку, що тільки чотири держави за теперішніх умов могли б рішитися на самостійне провадження модерної війни. Цими державами є: 1. США (160 мільйонів населення), 2. СССР (216 мільйонів населення), Китай (610 мільйонів населення) та Індія (368 мільйонов населення). Щоправда, є ще Пакістан з 75 мільйонами населення і Японія з 85 мільйонами населення, але ці держави на самостійне ведення війни зараз нездібні. Пакістан — це відстала країна, а Японія з сильно розвиненою культурою, цивілізацією і індустрією ще довго

буде переживати сильне економічно-господарське стрясення, що виникло як наслідок другої світової війни. Китай та Індія, під оглядом промисловості й кількости воєнних фахівців, стоять далеко поза США і СССР. США посідають тепер понад 3-х мільйонів військових фахівців, тоді коли СССР має їх до 2-х мільйонів. Отже, ця обставина висуває на чоло всіх держав світу дві, собі діаметрально протилежні, потуги: США і СССР. Згадані дві потуги на сьогодні є своєрідними центрами, навколо яких гуртуються менші держави, з тою тільки різницею, що держави-сателіти СССР — сильно держані при системі Москви комуністичними партіями, які застосовують супроти населення безоглядний терор, тоді коли при США гуртуються на добровільній базі всі, загрожені больщевизмом, вільні народи.

Незалежно від потреби такої великої кількости кваліфікованих воєнних фахівців, для виконування боєвих завдань в атомовій війні потрібна високовартісна наземна армія, яка мусить бути здібна до стратегічної оборони та кожночасного переходу від неї до стратегічного наступу. Ніколи не вільно забувати про те, що йде підготовання до плянетарної війни континентів, а не між двома тільки державами. Така армія мусить протиставитися кількостевій перевазі ворога своєю швидкістю оперативних дій і силовою вогню. Наземні сили не можуть обйтися без дорогих армій повітряних сил — тактичної, стратегічної й транспортової авіації. Такі самі вимоги ставить модерна війна й до якості воєнно-морських сил, які також не можуть обйтися без авіації. До цього ще приходять бактеріологічна й хемічна зброя, яка потребує окремих фахових кадрів. При цьому всьому под час війни мусить справно працювати цілий апарат запілля, державна адміністрація від найвищих до найнижчих клітин, різні галузі промисловості, шкільництво, медична й соціальна опіка, дбаючи про те, щоб культурне життя народу в час війни не відставало. Все це потребує дуже великих фахових кадрів, без яких держава під час війни не може обйтися. На увагу взяти хоч би багатогранну службу зв'язку й льокомоції. Скільки треба фахівців для обслуги телефонів, телеграфів, радіозв'язку, радару й т. д.? Без цього нерву і справного його діяння жодна держава не може обйтися. Все це потребує великих резервів різних фахівців, якими можна було б обсадити опорожнені місця. На окрему увагу заслуговує багатогранна збройова промисловість, серед якої особливо вирізняється літакобудівельна промисловість.

Як відомо, основним елементом модерної війни є енергетичні засоби, що з них особливе значення має нафта, каміяне вугілля й електричний струм. Для продукції цієї, основного значення для війни сировини, також потрібні фізично сильні й фахові кадри.

Далі приходить продукція різних воєнно-важливих сировин, які творять основу господарського й збройового потенціалу даної держави. Продукція й постачання цієї сировини мусить бути запевнена і під час війни, бо навіть короткотривалий брак її може катастрофально відбитися на загальнім стані всередині й на фронті.

Не меншу роль в господарстві держави відиграє харчова й текстильна промисловість. — Брак їх може водразу ж заломити навіть високовартісні фронтові сили.

Якщо все це підсумуємо, нам наглядно стане видним значенням людини в модерній війні. Кожна фабрика, завод господарське підприємство, адміністративні пости, — навіть найбільш модерна зброя без людини стають мертвими. Людина залишилась даліше основним рушієм в модерній війні, тому без неї не можна обйтися.

Б. ЛЮДСЬКИЙ ПОТЕНЦІАЛ СХІДНОГО БЛЬОКУ.

Воєнні експерти Заходу постійно наголошують, що СССР разом з державами — сателітами, під оглядом людського потенціалу, творить силу, якій ніколи не зможе дорівняти Захід. Ахілловою п'ятою цілої системи СССР є економіка, яка все ще знаходиться в стадії експериментування і сильного розвитку; людський потенціал вже творить реальну силу, яку можна протиставити навіть провідним потугам Заходу. Слабою стороною людського потенціалу СССР є його багатонаціональна роздрібненість. СССР творять такі різні народи, які окуповані москалями. Росія докладає всіх зусиль, щоб усі підбиті народи зрусифікувати, що виконується т. зв. «советизацією». Змагання Росії зводяться до основної цілі — перетворити різнонаціональні народи, які різняться від москалів культурою, звичаями, обичаями історичною традицією й побутовим життям, в один советський народ, розуміється, в московському розумінні. Всі ці народи Росія узaleжнила від метрополії Москви, експлуатуючи їх природні багатства та використовуючи ці народи як фізичну силу в розбудові власного військового потенціалу. З огляду на це, ще не легкою справою є перетворити психіку різних народів і зробити з них москалів; національне питання, як проблема, навіть в підсоветській дійсності залишається надалі справою, яка жде своєго вирішення. Пригляньмося більше багатонаціональній мозаїці потуги СССР.

За американським журналом "US News and World Report", населення СССР в 1953 р. виносило¹⁾:

москалів	. . . : . . .	111 000 000
українців	. . . . .	44 000 000
білорусів	. . . . .	6 700 000

грузинів	2 600 000
жидів	3 800 000
вірмен	2 200 000
монголів	525 000
різних 168 племен. . .	39 200 000
балтійців	6 000 000

Р а з о м 216 025 000

Перепис населення по виборчим округам з 1954 р. (одна виборча округа — 300 000 населення) дає 212,4 мільйонів мешканців СССР²).

У виборах до Верховної Ради СССР 14. 3. 1954 р. взяло уділ 120 727 826 (99,98% виборців). («Вестник Статистики». Орган Центрального Статистического Управления при Совете Министров СССР № 2(54).

Американці оцінюють кількість населення СССР на кругло 216 мільйонів³.

При розгляді популяції СССР треба мати на увазі, що населення його зперед 50 років — 106 мільйонів — зросло до 216 мільйонів в 1954 році. Отже за півсторіччя СССР зросло більш як в двоє. З кожним роком населення СССР зростає на околі 2 мільйонів. Втрати, які зазнав СССР в часі другої світової війни в людях, оцінені кругло на 25 мільйонів. Сьогодні, як це видно з подань американців, які мають можливість докладно перевірити кількість населення, СССР під оглядом кількості населення стоїть на поважному місці. На окрему увагу заслуговує й те, що перед першою світовою війною міське населення Росії виносило ледве 11%, а сьогодні воно зросло до 44%. Це вплинуло на ріст міського населення по містах з більше 0,5 мільйонів мешканців за останні 20 років, число яких збільшилось з 3 міст на 11⁴).

Населення Москви, Ленінграду майже потроїлося. В містах України населення також дуже сильно збільшилося.

Слід підкреслити, що в РРФСР добровільно пересилилось дуже багато осіб різних національностей, які чулися загроженими органами НКВД. Такі добровільні переселенці в РСФСР подають себе за росіян. Визначення себе до російської національності рятует життя цих людей перед арештами й примусовими засланнями до концентраційних таборів. В зв'язку з таким добровільним переселенням, з кожним роком чисельність населення РРФСР постійно зростає коштом зменшення населення по різних союзних республіках СССР. В зв'язку з сказаним треба припускати, що між 110 мільйонами росіян є не менше 10 мільйонів осіб різних національностей, які подають себе за росіян, щоб користати з благ, якими користується цей вибраний в СССР народ.

Приглянемося кількості населення 16-ти союзних республік ССР⁵):

Обчислення за виборчими округами (І виборча округа — 300 тисяч.):

За переписом	17.1.1939:	1950	1954
Російська СФСР	108,8	116,4	121,2
Українська ССР	43,3	40,8	42,9
Білоруська ССР	25,6	26,7	30,0
Узбецька ССР	6,3	6,0	6,3
Казахська ССР	6,1	6,6	7,2
Киргізька ССР	1,5	1,5	1,8
Таджицька ССР	1,5	1,5	1,8
Туркменська ССР	1,3	1,2	1,5
Грузинська ССР	3,5	3,6	3,6
Азербайджанська ССР	3,2	3,3	3,3
Вірменська ССР	1,3	1,5	1,5
Молдавська ССР	—	2,7	2,7
Карело-Фінська ССР	—	0,6	0,6
Естонська ССР	1,1	1,2	1,2
Латвійська ССР	2,0	2,1	2,1
Литовська ССР	2,4	3,0	3,0
	201,3	210,0	
військові формування		3,0	4,0
<hr/>			
Р а з о м		203,3	214,0

Цей табель, опрацьований Німецьким Товариством Сходознавства, яскраво відзеркалює популяцію 16 союзних республік ССР. Табель опрацьований на підставі офіційних, дуже скучих подань урядових кіл ССР⁶).

В зв'язку з таким великим приростом населення в ССР, з кожним роком зростає там кількість чоловіків від 20-34 років, які підлягають рекрутaciї до армії. В основному в ССР до армії, на випадок мобілізації, покликують до 60 років. Зріст чоловіків від 20-34 років на найближчі роки мав би бути такий⁶): 1950 загальна кільк. чолов. між 20-34 рок. виносила 21,9 міль.

1955	"	"	"	"	"	виноситиме	26,1	"
1960	"	"	"	"	"		30,5	"
1965	"	"	"	"	"		28,9	"
1970	"	"	"	"	"		30,3	"

Повищі дані наглядно свідчать, якими великими можливостями диспонує ССР в організуванні збройних сил. При цьому треба пам'ятати, що в ССР в час війни ополченню підлягають чоловіки до 60 років. З жіноцтва большевики також органі-

зують окремі жіночі військові відділи, які беруть активну участь у фронтовій боротьбі нарівні з чоловіками.

Якщо глянути на цілість населення СССР, з місця кидається в очі кількість росіян, яка вже перевищує 121 мільйон. Одночасно зауважується зменшення кількості українців й інших народів, які є фактично окуповані росіянами. Мабуть, з уваги на повище, США придержуються політики непередрішенства у відношенні до інших національностей, яких насильно окупувала Росія, що приносить шкоду визвольній справі цих волелюбних народів. На особливу увагу заслуговує й те, що дослівно всі міста 16-ти союзних республік СССР — колонізовані службовцями, які виконують надзір над автохтонами різних національностей та переводять експлоатацію природних і випродуктованих дібр цих народів. Тому росіяни, які живуть по різних республіках, є нічим іншим, тільки колонізаторами. 216-мільйоновою масою населення СССР керує комуністична партія, яка нараховує 6 013 259 дійсних членів і 868 886 кандидатів⁷), маючи до диспозиції сильний поліційний апарат і добірні збройні сили. Тоталітарна система і колективна відповідальність головних керманичів комуністичної верхівки виключають будь-який демократизм або народовластя. Все відбувається за пляном і по наказам комуністичної партії. На окрему увагу заслуговує й те, що в СССР вже витворена окрема советська еліта, яка своїм життєвим стандартом і правами зasadничо різничається від основної народної маси. Ця еліта вважає себе сіллю СССР, тому влада 'над докраю використовуваним і гнобленим народом' переходить дідично по заслугам в комуністичній партії.

Щодо фахових кadrів, то СССР, на протязі своєго існування, особливу увагу звертав на розвиток зокрема металургічної індустрії. По другій світовій війні СССР запряг до роботи по різних галузях промисловості німецьких фахівців. Знання й досвід цих фахівців большевики використали й на зброєнневому відтинку, в літакобудівництві, будові підводних човнів, ракетної зброї і т. под. Зараз треба припускати, що знання й досвід німецьких фахівців з різних галузей промисловості передбрали большевицькі науковці, дбаючи про розбудову кадрів. На військовознавчому відтинку СССР також користується досвідом і фахівцями німців. На особливу увагу заслуговує свідома або несвідома допомога наукового світу Заходу, зокрема на відтинку зброєння, яку здобув СССР в часі другої світової війни і по її закінченні. Не є жодною таємницею, що американські бомбардувальники й транспортові літаки послужили для СССР за моделі в розбудові й удосконаленні бомбардувального і транспортового літунства большевиків. Сьогодні СССР, при допомозі німецьких фахівців, в літакобудівництві дійшов до досконалості

сти в тому розумінні, що його літаки під якісним оглядом подекуди навіть перевищують американські. Не меншу заслугу для розвитку реактивного большевицького літунства принесли й англійці, які в 1947 році продали большевикам багато моторів.

На відтинку атомової зброї СССР також може завдячити посідання атомової бомби тільки науковцям Заходу. Чейже голосною була справа американця Фукса і товаришів, які доставили СССР таємниці продукції атомових бомб. Голосною була перед кількома роками і справа двох англійських дипломатів, які також були втаємнічені в продукцію атомової зброї і які втекли до СССР. На увагу заслуговує й те, що найкращий в світі панцер «Т-34», який належить до стандартних в панцерному зброєнні СССР, є походженням американського, а не російського.

Ці факти наочно доводять, з якою великою допомогою прийшов Захід на відтинку зокрема технізації різних засобів війни для СССР. На спеціальну увагу заслуговують німецькі науковці й різні фахові сили, які ще довго будуть відігравати провідну роль в різних галузях большевицької промисловості, серед якої збройова промисловість набрала особливого значення.

В зв'язку з цими здобутками СССР, наукові і спеціальні кадри його з кожним роком зростають, тому ця потуга, поєднаючи таку велику масу населення й великі багатства воєнно-важливих сировин, є в спромозі самостійно проводити війну, але не на довгу мету.

Тепер щодо людського потенціялу держав сателітів СССР.

У висліді другої світової війни СССР, під контролю СССР попали такі держави, які до вересня 1939 року були самостійними:

	кв. км.:	населення:
Албанія	28 738	1 215 000
Болгарія	110 842	7 250 000
Німецька Демократична Республ.	107 173	17 600 000
Угорщина	93 011	9 310 000
Польща	311 730	24 976 000
Румунія	237 752	16 250 000
Чехословаччина	127 827	12 650 000
Р а з о м	1 017 073	89 251 000

По закінченні війни під контролем СССР опинились такі країни:

Китай	9 276 000	582 500 000
Монголія	1 621 201	1 200 000
Північна Корея	123 000	9 000 000

Р а з о м	: 12 037 274	681 951 000
----------------------------	---------------------	--------------------

Крім цього під контролем СССР опинилася частина Індокитаю та є сильно інфільтровані комуністичними впливами такі країни в Азії як Індонезія, Бірма, Сіям (Тайланд). Разом з членами комуністичних партій по всіх вільних державах світу до диспозиції СССР, як центру світової революції пролетаріату, вже сьогодні стоїть не менше 900 мільйонів населення. В самій тільки Західній Європі по всіх вільних державах нараховується більше 13 мільйонів комуністів⁸⁾. Така велика кількість комуністів розкинена в 16 вільних державах Європи. Найсильніші комуністичні партії є Франції й Італії. Комуністична партія Франції в часі виборів в 1954 році здобула 4 926 530 голосів (25,70%). Кількість зорганізованих членів в 1954 році виносила 506 250. Комуністи у Франції зорганізовані в 2 562 секціях і 19 219 клітинах.

Комуністична партія Італії в часі виборів здобула 6 120 709 голосів, здобувши 143 мандати. Як відомо, разом з комуністами в Італії йде соціалістичний відлам Ненні, який в часі останніх виборів здобув 3 441 014 голосів (75 місць). Разом обидві партії в Італії нараховують 35,5%. Самі комуністи мають зорганізованих членів дуже багато. В 1954 році видано зорганізованим комуністам членських виказок 2 124 027.

---

1) "US News and World Report", 1953.

2) "Ekonomik Survey Since the War," ст. 40.

3) "Ekonomik Survey Since the War," ст. 40.

4) Leimbach. D-r Werner. Die Sowjetunion, Natur, Volk u. Wirtschaft. ст. 216.

5) „Ost-Europa“ N 2/4, ст. 120; «Правда», 12. 3. 1954. (дані Мікояна.)

6) „Europeische Wehr-Korrespondenz“, N. 3/3, ст. 2.

7) За даними 19 конгресу, компартія СССР в 1952 році мала 6 882 145 членів і 868 886 кандидатів. В 1939 році компартія СССР нараховувала 2 477 666 членів.

8) „Corriera della Sera“, Травень 1955, „Wehrkunde“ 8/III, ст. 281—282.

(продовження в наступному числі)

НОВИНИ З ВІЙСЬКОВОЇ ДІЛЯНКИ

Великий успіх у вживанні Найк (Nike) на Арктиці

Головна Кватира Канадійської Армії подала, що спроби вжиття протилітакової ракети Найк (Nike) в арктичних умовах дали найкращі результати.

Моторизація в дії насиченості

Знаний чеський військовий журналіст Мікше, який служить в французькій армії в ранзі підполковника, що є також автором книжки «Атомова зброя й військові сили» подав свої думки щодо європейської оборони в майбутній атомовій війні. Думки його в цій справі поважно ріжнуться від американських. Американці на підставі дослідів після повітряних мащеврів «Карте Бланше» (Carte Blanche) зробили такі висновки: доля війни вирішиться по парі годин, атомова війна закінчиться в 3—5 днів; головний тягар бою буде спочивати на повітряних силах, — наземні війська будуть мати завдання так довго тримати фронт, поки не прийде вирішення. З цими теоріями полк. Мікше не погоджується, кажучи що на випадок війни можна перепровадити мобілізацію, яка не буде перешкоджена. Далі Мікше каже, що з вибухом війни обидві сторони будуть маршувати одна проти одної, вживаючи для цього свої наземні сили. Однак для цього Захід повинен заздалегідь розбудувати свої наземні сили. Найцікавіше те, що полк. Мікше твердить, що під час атомової війни не будуть змінені ані тактика, ані стратегія, лише збільшиться кількість ріжних військових засобів ужитих у війні, а також збільшиться кількість жертв.

Розглядаючи тези американські й підполковника Мікше, можна дійти висновку, що правда лежить посередині, і тому було б добре, коли б ці розбіжні тези сполучилися, то тільки вийшло б на користь і мало б великий ефект.

Синтеза всього цього для Західу може бути така: найвища технізація з рівночасною розбудовою великої кількості боездатних піхотних дивізій і панцерних частин. Мікше жадає великих армій і з простою організацією. На його думку, піхотна дивізія має мати 11 000 вояків. Американська дивізія, яка виносить 18 000 вояків, з яких лише 47% потребує для виконання свого завдання, дає доказ того, що механізація осiąгнула стадії насичення. На гроши, які видають американці на одну свою дивізію, можна цілком добре оснастити 3 дивізії з простими організаційними формами, і ці дивізії будуть мати перевагу в швидкому рухові, будуть мало вимогливі й більше здатні до опору.

Моторизація частин, які осiąгнули теперішній склад, має те слабе місце, що вони більше наражені на втрати, бо при теперішньому стані техніки такі частини зможуть швидко рухатися лише при розбудові допоміжних частин, які разом усі взяті творять концентрацію поважних сил і через це наражені на більші втрати.

Думку деяких військових теоретиків оснастити армію більшою кількістю губшрауберів, або організувати цілі дивізії губшрауберів, — Мікше уважає за не рельну з тих причин, що це було б за дорого, подруге те, що транспортова здібність таких дивізій була б зовсім мала.

Як наслідок атомової війни, Мікше уважає розбудову піхоти й піонерів. У майбутній війні піонери висунуться на перше місце. На думку підполк. Мікше «вкопування» в атомовій війні буде головним девізом вояка в обороні. Завдяки вкопуванню оборонця в землю, він зможе пережити перший штурм ворога й буде здібний до протиакції.

(Закінчення на стор. 64)

На маргінесі

Лиха доля розкидала еміграцію українську по цілій земній кулі: де сьогодні немас нашого брата емігранта? Колись лише в найбільш відважних мріях чоловік «їздив» по швайцаріях, італіях, чи по якихось інших країнах, а тепер... люди проти власної волі опинилися там, де навіть і в мріях ніколи не бували. Сьогодні не дивницєю буде здібати на вулицях міста мабуть любої держави, гурт людей, що розмовляють українською мовою...

Отже, лиха доля порозкидала людей та... не всім вона в однаковій мірі дала можливості пристасуватися до життя в тих цілком нових і часами дуже складних обставинах. Правда, в житті все є так, що одного кинь хоч в найгірші обставини, то він не пропаде, дасть собі раду, та ще й іншому поможе, а багато є й таких, що і в найкращих, найбільші сприяючих обставинах все буде «бідолахою», все буде скаржитися на долю, на тяжке життя, та все сподіватися, що ось хтось, чи щось прийде й його порятуете. Людина цілковито занепадає на духові, втрачає цілковито віру в усьому й все і... як то не прикро ствердiti, поволі цілковито занепадає й, замість праці для ідеї, для справ, — часто — густо стає тягарем для громади і для суспільного життя: все шукає того, хто про нього має подбати... Не є метою нашою ганити таких, чи хвалити інших, що змогли пристасуватися до життя в тих обставинах нових. Є бо й серед тих багато таких, що аж надто добре «пристасувалися» до того життя, «вбились в колодочки», «влізли в доляра», чи в якогось іншого «фунта», а справа для них... «Та як же! Мушу я купити хату. А коли я маю хату, то мушу мати «кара», чи думаете, що ходи-

тиму пішки? . . . Ось, дивіться, маю квита, що дав 25 центів для Х організації! . . . А е такі, що й зовсім тікає, коли побачив земляка, щоб, не доведи, Господи, не прийшлося віддати кілька тих центів на якусь там українську справу . . .

Заговорились ми й сердечно просимо вибачення у всіх, хто почувався нашими словами доткненим, бо знову не є нашою метою когось діткнути, чи зробити навмисну прикрість. Подаємо все повище для ствердження загального стану нашої еміграції, для ствердження прикргого стану упадку духа, а звідси й занепад моралі загальної й національної.

Тут хочемо тепер перейти до основної мети нашого писання і тому хочемо зразу ще установити докладно, з кого ж, властиво, складається ота наша «еміграція»? Які її складові частини? Було б великою помилкою з нашого боку, як що б ми робили таке вияснення на підставі якихось ознак «юридичних», усталених у вільному світі, т. то на підставі того, хто й коли «прийшов на еміграцію», або по нашему «новий, старий, новіший, найновіший» і тд. . . Ще гірше було б як би ми взяли за підставу розподілу на «східняків», «західняків», чи остаточно «католиків» і «православних» і тд. Хочеться вірити, що ми все те в масі вже пережили. . . А вияснити склад нашої еміграції таки треба і то з того боку: є серед «нашої еміграції» багато людей які, в найкращім разі опинилися поза межами своєї батьківщини з чисто, так би мовити, побутових причин, а між ними є й такі, що сами, навіть не знають чому вони тут є. Таки люди в розвитку національного життя не зацікавлені (не кажемо уже про малоросів, яких, хвалити Господа, теж трохи є), вони в масі пристасовуються до обставин, на підставі приповідки «куди вітер віє», і то не є емігранти то є БІЖЕНЦІ. Не будемо зупинятися над окресленням іхніх обов'язків в стосунку до нас і навпаки — наших до них. . . Йдемо далі. Отже, скинувши, до певної міри, з нашого рахунку частину «еміграції», мусимо далі ствердити, що в числі таки еміграції знаходиться більша, чи меньша кількість комуністичних «агентів» — фактічних (дурні були б комуністи, що б вони не мали серед еміграції своїх агентів, а зрештою ріжні василаки та крутії, тому доводом) і потенціяльних. Отже, тут рівно ж ми маємо вироблене поняття в стосунку до таких «емігрантів», а тому мусимо йти далі знову. Залишаються тепер у складі еміграції елементи, які боролися за кращу долю своєї батьківщини, за її волю і славу. І от про цих людей ми хотіли б сказати де кілько слів. Це люди, які належать до політичної еміграції, чи за таких себе вважають. Часто-густо політичні емігранти, належать до політичних організацій, чи партій, чи є «поплента-чами» таких і от тут ми спостерігаємо незвичайне «явище». Є

серед політичної еміграції (ще один поділ) люди, які, як то вище нами стверджено, боролися за долю свого народу, багато терпіли і сьогодні мають багато чи менше рішучості й запалу до продовження тої боротьби, можливими засобами, залежно від обставин, політичної ситуації і т. і. Майже всі такі особи, стукаючи прилюдно себе в груди, розпинаються над долею нашого бідного народу, нашої поневоленої батьківщини, роблять «аллярми», кличуть народ до чину і т. і. Одним словом, патріоти своєї знедоленої вітчизни (деякі з таких,¹ попросту, привласнюють собі «патент» на таких єдиних монопольних патріотів)... Не будемо ми спеціально розбирати «тактики», чи способів діяння тих патріотів (без лапок таки), бо то, таки ще раз не є ціллю нашого допису. Хочемо перейти до цікавих спостережень над поступованням декого з таких. Отже, не раз і в пресі, й у прилюдних виступах, а ще частіше у всяких гурткових «політичних» розмовах ви можете почути закиди, чи властиво, погірдливі епітети — «петлюрівські офіцери», «унер-чики», «прийшли з прaporом», носять «prapori», «старшини», «полковники» «бутафорські мундури» і т. д., всього й не перелічиш, хоч вистарчає й переліченого, що б з того зробити відповідні висновки. В кого ж вони кидаються, оці погірдливі епітети? Та таки ж в своїх українських патріотів, що в своему часі мали високу честь із зброєю в руках боротися за славу, волю й долю свого народу. В тих, що першими пішли на крик матері, ті що своїм життям і кровю своєю пробудили «окрадену» націю, та й тих «ура-патріотів» покликали до чину, покликали до боротьби... в тих, що й далі знеможені ворогом, знедолені мусіли залишити батьківщину й пішли в світ, пішли «голосити цілому світові нашу святу, українську правду», в тих, що забрали таки зі собою оті святі, політі кровлю геройів prapori й несплямленими тримають їх міцно у своїх уже може де-що струджених, але ще міцних, руках... І от стільки погорди для цих людей... Ворог давав їм самі ріжні епітети, — й «лицарі абсурду» й «петлюрівські бандити», та ще й багато інших. Так тож ворог! А чи ті панове дають собі звіт, що вони тим самим лише ллють воду на ворожий млин. Ми є певні, що сьогодні ворог тим є дуже втішений, коли читас оті пашквілі, які дуже добре надаються до ворожої преси, але які, насправді густорясно можна спіткати на сторінках, таки нашої, національної преси...

Пишемо це свідомо ми українські комбатанти, ми українські вояки, ми «петлюрівські офіцери», ми, старшини полковники, вояки війська Української Народної Республіки. Не подолав нас ворог, і були ми горді з його злобних вигуків і назв в нашу адресу, — горді ми й сьогодні з того, що нас хочуть зганити

«петлюрівськими офіцерами», бо ми були й є таки вояками українськими, на чолі яких доля поставила нам нашого великого ПЕТЛЮРУ, горді ми з того, що ми таки прапори не віддали ворогові, а несплямленими тримаємо їх в своїх руках. Горді ми з того, що нам доля присудила найбільшу честь бути вояками, старшинами, полковниками і генералами нашої рідної української армії. Комусь не подобається ця «бутафорія». А хто ж нас позбавив того почесного стану вояка,, старшини, полковника, чи генерала? Дістали ми з рук своєї української влади й годі комусь нас деградувати, чи робить з нас «бутафорію». Мали ми високу честь, в службі своєму народові заслужити наші ранги, а... чи був колись якийсь правний український акт про нашу деградацію? Коли тим, що пишуть, чи говорять такі речі є щось подібного відоме, просимо нам подати. Коли комусь є відомим, що хтось неправно себе називає чи вояком, чи старшиною, чи полковником (бо охочих на це, рівно ж є дуже багато) просимо теж нам подати й ми ту справу готові вияснити через відповідні органи, але... Сором нас палить, коли ми це чуємо, але ще більший сором нам про це писати. Каждий народ шанує почесний стан вояка, і не дивниця, бо ж то люди, що в своєму фахові, так би мовити, прирекають своїй державі, своєму народові, в разі потреби віддати своє життя. І тільки на нас, українцах, лежить тавро якогось прокляття, тавро рабства, тавро неволі і... тому ми не маємо пошани до своїх ціннощів, для нас все своє, то «непотреба»... Ми вимагаємо од людей знання партійних постулатів, партійних «догм», заставляємо вивчувати «декальогі»,... а національна свідомість, національний обов'язок... прийде сам. Дуже часто ми сьогодні спіткаємо особу, якогось «...івця». що во ім'я постулатів «...івців» замордує кого їй скажуть, хоч би брата, а на те «...івці» и не звернули до цього часу уваги, що для тої людини вартості загально-національні навіть не відомі. Для них українська влада й цілий світ український є замкнутий лише в тих самих, «...івських» лише постулятах. Одні готові поставити пом'ятника Хвильовому разом з Петлюрою; для других Франко, це «є москаль», а «Качківський — український патріот, бо «в нас були чайні й просвіти» Качківського» (так, так! Э й так!)... Ще раз стверджуємо, що нам сором писати такі речі, та й не маємо ми на меті, ані вчити когось, ані величатися самим, що ми аж ось які патріоти, чи жадати від когось спеціального до нас, комбатантів, ставлення, чи виріжнення нас з загальної людської маси української. Ходить нам лише про одно, щоб ми в своїй партійній неперебірливості мали на увазі те, що для нас українців є й мусять бути теж якість свої національні святощі, які ми не маємо права виставляти на глум ворога.. Коли ми

виставляємо ті речі на глум власний, то вороги наші (а їх у нас чимало) з того радітимуть, а приятелі наші в тих випадках (а всі вони на нас дивляться, бо ж ми «амбасодори» свого народу) думають про нашу національну й державну дозрілість. Коли якийсь «хронікус» виписує найгірші пашквили в адресу УНРади, то тим ллє болото не на неї, а на цілу українську справу, бо ж чи то подобається «хронікусові» чи не подобається, а то є символ української державності, то є уряд українського народу на вигнанні. Коли представники одного середовища в своїй пресі лише тим і заняті, що ллють найбрудніше болото на адресу Петлюри, на адресу цілого УНР, то такі дописи дуже радо вмістила б перша-ліпша червономосковська преса... А автори тих пописів стукають себе в груди й доводять, що вони «теж українські патріоти»... Нас ніхто не буде шанувати, коли ми сами себе не можемо й не хочемо шанувати. Можна не визнавати того чи іншого, можна поборювате те, чи інше, можна не згоджуватися з тим, чи іншим, але в усьому ми мусимо знати міру, мусимо знайти межу, межу так би мовити національно для всіх зобов'язуючу, за яку нам не вільно переходити, бо ж у всіх у нас одна мета й обов'язок робити все, що б помогти нашому народові визволитися з пазурів ворожих... І от ми, комбатанти, що боролися й будемо боротися за оті наші загальнонаціональні постуляти хочемо сказати нагадавши слова нашого пророка: «Схаменіться! Будьте люди...», бо лиxo нам буде.

При кінці хочемо ще зробити одно ствердження. Виступаючи з рамени комбатантів, ми вжили в тексті виразів, якими можуть чутися діткнутими українські вояки, чи навіть українці-вояки, яким доля не дала змоги бути в лавах своєї рідної, української армії, то хай нам вільно буде тут же ствердити, що в наших комбатантських рядах стоять (не лише організаційно) всі вояки українські, і вони всі (ми того певні) є тої самої думки, що висловили ми. Ми є певні, що український вояк, якого лиха доля змусила в чужому мундурі, боронити на полі бою чужі, ворожі інтереси лише чекає на той час, коли «засурмить сурма» і він піде вперед і понесе своє життя на вівтарь своєї укоханої Батьківщини.

Ко.

«А найголовнішою з тих традицій буде: пам'ятати про неминучість відновлення боротьби тими самими знаряддями і під тими самими гаслами, що ними користувалися і ними одушевлялися жертви військових подій 1917—1920 рр.»

З «Заповіту Симона Петлюри»

Бій за м. Городок на Поділлі

Під час воєнних операцій української армії в липні 1919 року, Волинська група, в склад якої входила І-ша Північна дівізія, посувалася в напрямку на м. Городок над Смотричом. 18 липня 1919 року м. Городок зайняли червоні. В полузднє того ж самого дня командир 2-го Берестейського полку полк. Т-ко покликав до штабу полку командирів куренів, яких поінформував про бойову ситуацію дивізії і після цього наказав полкові здобути м. Городок.

1-й курінь, під командуванням хор. Т-ко, отримав напрямок наступу на цукроварю. Полк мав зайняти вихідні становища вночі з 18-го на 19-те липня і перед світом рушити в наступ без артилерійської підготови, щоб заскочити ворога знецінцька.

По отриманні наказу, командир куреня повернувся до своєї частини і, коли почало смеркати, висунувся наперед, аж під самий Ггородок у супроводі сотенників, щоб запізнатися з становищами, які треба вночі займати. Розвідка терену була дуже вдалою, бо ворог свої польові варти тримав коло самого міста.

Коли добре смерклося, курінь рушив в напрямку на Городок і почав займати становища, що були не далі як 500 метрів від містечка. Зайняття становищ відбулося без жадних перешкод з боку ворога. Десять о 2-й год. вночі, коли було ще зовсім темно, курінь рушив до наступу і зайняв цукроварню й південну частину міста майже без пострілу. Для червоних наш наступ був повною несподіванкою, бо червоноармійці вигідно розмістилися були на ніч поміж мешканцями міста. Багато з них утікало через вікна лише в білизні. В наші руки потрапило багато полонених, зброї й боєприпасу. Найбільше було втіхи з артилерійських набоїв, яких було захоплено чималу кількість. Ці набої були передані нашим артилеристам з проханням, щоб у наступному бою вони добре нас підтримали своїм вогнем і щоб не говорили, як завжди, що у них брак набоїв.

Після впорядкування полку після бою, 1-й курінь був призначений до резерви з місцем постою в цукроварні. На відтинку нашого полку ми не мали стику з ворогом.

Після обіду, десь о годині 4-5-й пополудні, я почув гарматні постріли не на фронті, а в нашому запіллі і саме там, де був штаб нашого полку. Трохи занепокоєний, я сів на свого коня і почав спинатися на гору, в напрямку штабу полку й пострілів. Поруч зі мною, в тому ж самому напрямку, йшов старшина кулеметної сотні, якого напевно так само зацікли стріли,

як і мене. Тільки що ми видряпались на гору, як побачили трьох вояків на віддалі 50-60 кроків від нас. які вояки скерували в наш бік свої рушниці. Спочатку я подумав, що то якесь непорозуміння, а навіть крикнув: «Не стріляйте! Ми свої!». Однак постріли впали; на мое щастя, ні мене, ані моого коня не трапили. Натомість, одна куля влучила бідного кулеметчика в саму голову, і той був убитий на місці. Поки я обернув свого сивка назад, то по мені стрілили ще пару разів, однак, я вспів зауважити величезну розстрільну, що посувалася на цукроварню; ліве крило розстрільні майже доходило до дороги, якою я міг вивезти свій обоз. Після алярму я вислав дві сотні з завданням стримати ворога, а третій сотні й кулеметні дав наказ зайняти становища на північ від цукроварні, і звідти своїм вогнем уможливити першим двом сотням і обозові відійти з цукроварні. На нещастя куреня, ворог відчув наше катастрофальне становище і перся наперед, щоб не допустити відходу куреня з цукровні. Ворог, що переважав не тільки чисельно, але й посідав країці бойові становища, скоро збив вислані мною дві сотні і перерізав дорогу відступу обозові. Постало велике замішання, й сотні почали пробиватися на свою власну руку. Курінь не був розбитий, а лише розпорощений; його пощастило зібрати докупи лише на другий день. В полон до червоних попало лише кілька вояків і частина обозу, а решта, під сильним вогнем, ворога, пробилася в північному напрямку.

Як пізніше з'ясувалося, большевики, що під ударом полку відступили на північ ствердили, що на нашому правому крилі постала порожнеча завдяки тому, що УСС-и що були праворуч нас, відступили назад і не повідомили про це наш полк. Користаючи з цього, червоні рушили в наступ в цьому напрямку, забрали село, в якому знаходився наш штаб полку, а звідти рушили на Городок.

Цього всього не сталося, якби:

1. УСС-и при відступі повідомили свого лівого сусіда про це;
2. полк запевнив куреням в першій лінії і резервовому телефонний зв'язок;
3. курені в першій лінії вислали розвідку з завданням нав'язати дотик з ворогом;
4. був зв'язок з сусідами.

Тому в неповодженні полку винні не тільки УСС-и, але й штаб полку і штаби куренів у першій лінії.

«Великий чин наших лицарів вчить вірності ідеалам і умінню підпорядковуватися. Тільки вірність і слухняність творять передумови успіху національної перемоги.»

З «Заповіту Симона Петлюри»

К. Смовський
ген.-хорунжий

Пояснення

Моя місія до аліянтських збройних сил 22 квітня 1945. року. Фелькермаркт (Австрія). Члени Українського Комітету в Зальцбурзі — травень 1945 — Др. Юліян Налисник — Голова, май. Богун — заступник голови, Юрій Пундик — секретар; члени: сотн. Борис Герасименко, Олег Патій, Петро Бутенко, мір. В. Луцейко, хорунжий Сидorenko, Кирило Левченко і пор. Горчинський.

Всі вони були приявні на нараді, яка відбулася 7 травня в будинку школи на передмісті Зальцбурга-Гнігль, де містився перший збірний табір українців — утікачів, і на якій обговорювано і апробовано доцільність місії полк. К. Смовського до американського військового командування в Зальцбурзі, а також обрано п. Ю. Пундика, як представника Українського Комітету і перекладача в цій місії.

Моя місія заключалася в тому, щоб з'яснувати аліянтським командувачам, що Українська Національна Армія бореться тільки проти советської армії. і що вона не є на службі німецьких збройних сил. Цими виясненнями перед командувачами малося на меті допомогти в правному становищі українським воякам у полоні.

Одержано мною також устне завдання від командувача Української Націон. Армії ген. Шандрука за всяку ціну навязати звязок з козацькими генералами: ген. Красновим і ген. Шкуро, командувачами козацькими військами, які в той час перебували на фронті в Сталії в районі м. Удіно, пізніше звязатися з 8-ю англійською армією, яка наступала на Удіно, а також зв'язатись з командувачем польської армії ген. Андерсоном, до якого я мав коротенького листа від ген. Шандрука.

31-го квітня я відправив через хор. Ляхоцького, який був при мені, писемного рапорта до ген. Шандрука про наслідки моєї місії на відтинку італійського фронту, а 3-го травня хор. Ляхоцький привіз мені новий устний наказ ген. Шандрука до Філлях, де я чекав. Наказ був негайно нав'язати звязок з 3-ю американською армією в Зальцбурзі (Австрія). Командувачем її був повний генерал Петон.

7-го травня я прибув до Зальцбургу, в районі якого ще провадилися бої між американською і німецькою арміями. В місті довідався, що є організований Український Комітет. Я негайно скликав той Комітет і поінформував його членів про моє завдання до американського командування. Члени Українського

Комітету, по заслуханню моого докладу, одноголосно підтримали мою місію і від себе призначили секретаря Комітету п. Юрія Пундика, як перекладача.

8-го травня я з п. Ю. Пундиком зголосився в штабі американської армії, де я вручив свій меморандум в німецькій мові (тут подаю його в українській мові, нотаріально завірений в Міннеполісі, Мінн.).

Американське командування призначило негайно зі штабу свого офіцера, а також зв'язкового офіцера англійської армії, які сильно з нами шукали два дні (на умовленому з ген. Шандруком місті) українське командування, щоб особисто переговорити з ген. Шандруком, але штабу ген. Ш. не віднайдено, і через те моя місія закінчилася для мене трагічно...

Про те, як відбувався зв'язок, а також про наслідки моєї місії до вище згаданих командувачів, буде мною написано пізніше в моїх спогадах.

Меморандум-Протокол (КОПІЯ)

8 травня 1945 р., в Зальцбурзі. Австрія, полк. Константин Смовський, уповноважений командувачем Української Національної Армії ген. Шандруком, для ведення переговорів з командуванням західних аліянських військ, спільно з п. Юрієм Пундиком, уповноваженим Українського Комітету в Зальцбурзі передали командуванню американської дивізії, яка 4 травня 1945. р. зайняла Зальцбург, такий меморандум, підписаний полк. Константином Смовським:

«Наказом ген. Шандрука, Командувача Української Національної Армії, що входила до складу німецьких збройних сил, мені 22 квітня ц. р. доручено шукати контакту з західними аліантськими частинами з метою розпочати переговори в справі переходу зеднань Української Національної Армії на бік Аліантів.

Основний склад УНА творить I Українська піхотна дивізія, що на день 22 квітня ц. р., у складі 15.000 вояків перебувала на відтинку Грац-Брюк на р. Мур (Австрія). Крім цього до складу УНА входять ще окрема протипанцерна бригада і запасові частини Армії. Як санітарний, так і моральний стан Армії дуже добрий.

УНА була зорганізована частинно з мобілізованих україн-

ців в Галичини, а частково з добровольців, набраних з німецьких примусових таборів праці, або з тaborів військово-полонених.

Не зважаючи на факт існування УНА в складі німецьких збройних сил, вона не була організована під аспектом допомоги Німеччині у війні. Ті українські політичні чинники, які допомагали організувати Армію, або санкціонували її існування, керувалися такими мотивами:

1. Під оглядом політично-військовим УНАрмія мала бути завязком української армії для майбутньої боротьби за визволення України з під російського комуністичного режиму. Сам факт, що УНАрмія була зоформована в моменті, коли поразка Німеччини була для всіх очевидна (кінець 1944 і початок 1945 рр.) свідчить про те, що організатори УНАрмії мали на увазі майбутню війну демократичного світу з Советською Росією, у неминучість якої українські політичні чинники вірили, знаючи агресивні пляни Росії.

2. Одним з засадничих принципів військово-політичного керівництва УНАрмії була передумова, що Армія не буде вжита до боротьби проти Західних Аліянтів. У таємній інструкції для командування УНА було устійнено, що на випадок, коли б УНА, або її частини опинилися на західньому, проти — аліантському фронті, вони мають зі зброєю перейти до англо-американських сил.

3. До часу створення УНА багато українців, колишніх військово-полонених з советської й польської армії, були використовувані німцями для поповнення складу їхніх військових частин на західньому фронті. З уваги на випадки переходу чисто-українських військових одиниць на бік Західних Аліянтів (напр. перехід чисто-українського 3 полку XXX-ої німецької дивізії на бік французьких повстанців), німці вживали тактику розділювання українців одиницями між чисто німецькі частини, що унеможливлювало тим українським воякам перехід на бік Аліянтів. Створення УНА дало можливість стягнути велику кількість тих українських вояків з Західнього фронту.

4. Велику частину складу УНА творять примусові робітники в німецькій військовій промисловості, або військово-полонені. Створення УНА дало змогу врятувати тих людей від голоду й поневіряння в таборах примусової праці й відтягнути їх з німецької промисловості.

Від моменту створення УНА її командування мало готовий план організованого переходу УНА на сторону Західних Аліянтів, як тільки явиться для цього можливість.

Саме тому, як тільки британські війська італійського фронту підсунулися в близьке сусідство до району розташування УНА-Фелькельмаркт, Клягенфурт, Філлях, — мені й доручено було

згадане вгорі завдання. Не маючи змоги зв'язатися з брітанською армією й довідавшись у між-часі про зайняття американцями Зальцбургу я, на доручення командування УНА, прибув сюди. Зальцбург, 8 травня 1945 р.

Підписали:
Константин Смовський, полковник
Юрій Пундик — перекладач.

П. Дорош.

ОБЛУДНА ПРЕТЕНСІЙНІСТЬ

Десяต років треба було ждати на те, щоб Місія УПА здумала й опублікувала організаційну структуру УПА в час німецької окупації (гляди «До Зборі» ч. 24 (37) за вересень 1954 р. Ми не маємо заміру на когось безпідставно нападати, не посідаючи на це відповіданих даних. Вже нераз звертали увагу різні середовища на облудну претенсійність Місії УПА, яка є підбудівкою ЗП УГВР на еміграції. Згадана Місія УПА, якої не визнають за своє представництво навіть всі колишні вояки УПА, які в 1947 році пробилися до Західної Німеччини, має претенсії себе називати «місією-заступництвом» УПА тут на еміграції. Очевидно згадану Місію УПА можуть вважати за репрезентанта УПА тільки наїvnі, які не визнаються в дійсному стані організації колишніх вояків УПА в державах вільного світу. Учасники кол. УПА, які найшлися у вільних державах, вже від довшого часу не творять одної зорганізованої цілості, вони є зорганізовані аж в трьох окремих організаціях: Легія Українських Повстанців, Братство Кол. Вояків УПА ім. св. Юрія Переможця і Місія УПА. З вичислених організацій колишніх вояків УПА, під кількостевим оглядом, Місія УПА є найменшою, бо її творять заледве кількох кол. упівців. Дві перші організації не виявляють жодних особливих аспірацій, вони себе вважають організаціями кол. УПА, зате Місія УПА своїми претенсіями дійшла до вершка самозадурманення. Місія УПА запретендувала навіть на те, щоб підпорядкувати колишніх вояків регулярних армій. Для підтвердження так вигаданої претенсійності дозволимо собі навести один з відступів з журналу «До Зброї», який є офіціозом Місії, щоб ніхто нам не закидував, що ми безпідставно «присікуємося». В «До Зброї» ч. 10/23 з березня 1951 року є надрукована стаття п. н. «Місія УПА і українське вояцтво на чужині». На сторінці 7-ї згаданої статті таке між іншим читаємо:

«Коли місія УПА стоїть сьогодні перед проблемою поширення своєї діяльності закордоном та проблемою включення у свої ряди вояків регулярних армій, українське вояцтво повинно прийняти цей почин і віддати своє знання до розпорядимости УПА».

Коментарі до процитованого є зайві.

Для удокументування того, як далеко зайдла Місія у своїй претенсійності, дозволимо собі зачитувати з «До Зброї» ч 12/25 за вересень 1951 року зі статті п. з. «Принципи воєнної доктрини української визвольної боротьби» такий уступ:

«... Головне Командування пильно слідкує за всіма новими стратегічними і тактичними теоріями, як також за новими технічними засобами, що дає йому змогу скоро орієнтуватися та вибирати напрямні для майбутнього плянування у військовій ділянці».

Така претенсійність подібна до давніше подаваних вісток на сторінках «Української Трибуни» про фабрику літаків і зброй УПА в Карпатах. Кожному ясно, про яке тут ходить «головне командування». Воююча Україна, на уповноваження якої стало покликуться ЗП УГВР і Місія УПА, в тім випадку не може бути тим «головним командуванням», бо під большевицькою дійсністю на будь-яке «плянування» немає навіть найменших можливостей.

На цьому однак не кінець. Місія УПА претендує заступати назовні українську військово-політичну думку, тому у її офіціозі «До Зброї», на окладинці, читаемо: «До Зброї» — орган української військово-політичної думки». Дотепер знаємо, що на це ще ніхто з українських генералів не реагував. Однак це ще не підтверджує того, що всі військовики з Місією УПА годяться. А треба всім вже раз знати, що на сторінках «До Зброї» появляються статті різних «богорів, моторів» і їм подібних, які спростачують українську військово-політичну думку, часто своїм писанням зводячи її до абсурдності. Далі всім треба знати, що дослівно ані одна комбатантська українська організація Місії УПА не визнає за будь-якого репрезентанта. Української військово-політичної думки не можуть репрезентувати особи, яким бракує потрібної підготовки та відповідного знання. В Місії УПА немає ані одного старшини з закінченою високою військовою освітою. Отже, чи не є це узурпаторство чистої води?

Тепер приступимо до аналізи опублікованих схем організаційної структури УПА в час німецької окупації, щоб доказати Місії УПА її несерйозність і хоровітість на маню великої.

Щойно у вересні 1954 року Місія УПА собі пригадала про існування «організаційної структури УПА під німецькою оку-

пацією». А треба знати, що автор згаданої «структурі» п. І. Бутковський, який є «головно-командуючим» Місії УПА, не відважувався відразу її публікувати на сторінках свого журналу. Згадана «структур» була найперше предметом дуже гострої дискусії в час її відчитання, як реферату в кругі малої групи кол. вояків в Мюнхені. Щойно по гострій дискусії і запеченні поважними старшинами регулярних армій існування такої схеми, очевидно з заподанням підстав, п. І. Бутковський відважився її надрукувати, розуміється, узгляднивши, зглядно додавши, доповнення, які наглядно підважували логічність побудови схеми. Таким чином опублікована схема з'явилася вже «з головою і ногами», бо в час її відчитання вона ані одного, ані другого не мала. Отже, схема постала, як цілість вже в час дискусії. Поки приступимо до детального розгляду цієї схеми, засталегідь звертаємо увагу, що вона побудована на зразок організації збройних сил в державі, тому така схема не могла бути допасована до організації малих відділів УПА. Схема, яку опублікував п. І. Бутковський, не відповідає вимогам тогочасності, зокрема існування такої схеми заперечує само стратегічне положення на українських землях в час заснування УГВР.

Опублікована організаційна структура УПА в час німецької окупації є розмальована на двох окремих схемах. На першій схемі є розмальована організаційна схема головного командування УПА, в якій на першому місці виступає «плenum» УГВР в такому порядкові зліва направо: голова, ген. секретар внутрішніх справ, ген. секретар зовнішніх справ, ген. секретар фінансово-господарчих справ та інші. На третьому місці розмальовані на схемі інспекторати і ген. секретар військових справ і краєвих збройних сил. Дальше їм підпорядковані: зв'язок, шеф штабу і центральний технічний зв'язок. Шефові штабу підпорядковані такі відділи: оперативний, розвідувальний вищкий, організаційно-персональний, тиловий і політичний. Оперативному відділові підлягає окремий відділ старшин для тактичних завдань. Тиловому відділові підлягають такі служби: озброєння, постачання і санітарна.

На другій схемі, яку автор назвав схемою територіального і тактичного поділу УПА, на першому місці виступає головне командування УПА (головний військовий штаб ГВШ). Йому підпорядковані: УПА-Північ, УПА-Захід і УПА-Схід. Окремі відділи УПА назвав автор краєвими військовими штабами (КВШ). Дальше виступають воєнні округи (ВО) і області ОУН. Таких округ на схемі є розмальованих аж 6. Окремим ВО підлягають відділи воєнної округи-групи. Групам підпорядковані курені, а куреням загони.

Приглянувшись обом схемам, зауважується, що в них бракує найважливішого: служби безпеки (СБ), яка була для «рубанівщини» найголовнішою силою, на якій була оперта влада Миколи Лебедя (Максима Рубана). Вже саме невміщення СБ вказує на те, що з організаційною структурою УПА не все є в порядку. Дальше говориться про області ОУН. В той час офіційна назва ОУН, з рамени якої виступав і діяв Микола Лебідь, була **«ОУНСД», а не ОУН**, як це на схемі подав автор.

Тепер перейдемо до доказів що повищі схеми організації УПА під німецькою окупациєю не існували. Найперше звернемо увагу на те, чи згадані схеми були предметом узгіднення Великим Збором УГВР.

В «Історії Українського Війська» видання І. Тиктора, Вінниця, 1953 року, на стр. 708 таке написане:

«Дня 11 липня 1944 р. на території одної з «повстанських республік» в Карпатах (якої не було — П. Д.) коло с. Недільна в Самбірщині... почав свої наради 1. Великий Збір Української Головної Визвольної Ради. У цьому Зборі брало участь 20 осіб, що прийняли мандати до УГВР. Деяка частина осіб, що прийняла мандати до УГВР, не приймала з різних причин участі в Зборі. Великий Збір вислухав звіт Ініціативної Комісії, доповіді про міжнародне і військове положення, та доповідь про дотеперішні зносини ГП УПА з другими державами. З черги Великий Збір опрацював Універсал, платформу і устрій УГВР та усталив текст присяги вояка УПА. 15 липня відбулися вибори Голови Президії УГВР. Після вибору Голова Президії УГВР склав присягу на руки Голови Великого Збору УГВР. Цього ж дня Збір УГВР закрився і делегати роз'їхалися на місця своєї праці. Люди, намічені до ЗП УГВР, зліквідували свої організаційні і особисті справи, виїхали впродовж липня і серпня за кордон».

Повищі «історичні» дані про заснування УГВР подав проф. Лев Шанковський, як учасник загаданого Збору УГВР. Чому автор «історії» постанова УПА не подав в «Історії Українського Війська» схем, які опублікував п. І. Бутовський в «До Зброї»? Про них він, як учасник Збору, в той час не знав, бо їх не було. Ми переконані в тому, що коли б проф. Л. Шанковський з будь-якою організаційною схемою був зустрівся на з'їзді, а з'їзд мусів таке щось узгіднювати і схвалювати, він обов'язково був би її використав в історії УПА. А треба знати, що в згаданій «Історії» повиліковувано такі нісенітиці про УПА, що вони краще надавалися б до сонника, а не до історії українського війська. В історії подано таку кількість боїв, якої за весь час другої світової війни не зуміли відбути навіть німецькі

збройні сили, що оперували по цілій Європі. Це тільки осмішує українців перед чужинцями, бо історія мусить бути писана об'єктивно. Не сумніваємося в тому, що в новому виданні УГВР про УПА напевно буде надрукована схема п. І. Бутковського з покликанням на якісь неіснуючі «краєві джерела». І тоді проф. Л. Шанковський покличеться і на журнал «До Зброї», «краєві джерела» й інші і напише ще більш «змістовну» для дітей «історію», а не для фахівців, які визнаються на справах партизанської боротьби УПА в час німецької окупації і вміють дати оцінку що може бути правдиве, а що є звичайною еміграційною видумкою. На таку оцінку ані Місія УПА, ані «історики» УГВР не були і не будуть ніколи здібні, бо оцінку дається не для науки на майбутнє.

Над перебіgom Великого Збору УГВР не будемо зупинятися, бо і в «історичних» заподаннях проф. Л. Шанковського треба сумніватися, зокрема коли йдеться про «намічення людей до ЗП УГВР та їх «виїзд продовж липня і серпня за кордон». В той якраз час червона армія приступила до шостого сконцентрованого удару проти німецьких дивізій, які находилися у відвороті. Українці не мали часу ані змоги тоді щось плянувати, бо червоний похід котився немов лявіна, про що буде мова далі. П. І. Бутовський на зізді УГВР не брав участі, тому він не порозумівався з проф. Шанковським, як претедент на «головного командувача» відважився разом з своїми колегами видумати організаційну структуру УПА в час німецької окупації, щоб перед чужинцями заманіfestувати, що ось він є тим, який диспонував разом з іншими, так сильно розбудованою УПА, — може ще щось вдасться...

Перейдемо тепер до дальших доказів, що схеми є витвором буйної фантазії «головного командування», — мюнхенської ЗП УГВР.

Коли твориться якусь організацію то вона мусить відповісти своїм організаційним завданням, обставинам часу і всім іншим вимогам. Без узгляднення цих елементів, організація буде не житездатньою, згорі засудженою на смерть. Окрему увагу зосереджується при творені парамілітарних організацій, яких завданням діяти в підпіллі. Такі організації під організаційним поглядом мусять бути як найбільш упрощенні, застосовані до вимоги підпілля. Коли ж глянути на опубліковані схеми, кидаеться в очі скомплікованість побудови УПА в час німецької окупації. Схеми не є допасовані до тогочасної стратегічної дійсності. Якеж було тоді стратегічне положення на землях Західної України? 11 липня 1944 р. коли відбувався I великий зізд УГВР, фронт пробігав по такій лінії: від Ковля на півночі в майже прямій лінії на південні біля Бродів-Коломия-Підкарпат-

тя¹). 13-7-1944 р. війська червоної армії, I Українського фронту приступили до шостого сконцентрованного удару проти відступавших дивізій, головний напрям наступу Львів-Перемишль-Санок. В часі того наступу червона армія прорвалася аж до оборонних ліній «Прінц Ойген», відбираючи німцям 27-7 Львів, Володимир Волинський і 610 інших населених пунктів. 28-7 впав Перемишль, 30-7 впав Сандомір. Червона Армія під кінець липня 1944 дійшла до Вісли на ширині 30 кільометрів фронту. Шостий удар був переведений військами I українського фронту під командою маршала Конєва, в різних напрямках на ширині 270 кіл. фронту. 14-10-44 большевики окупували всі землі України².

На підставі повищеної стратегичного положення бачимо, що по першому ударі червоної армії з березня 1944, більша частина земель Західної України знайшлася під большовицькою окупацією, а не під німецькою. 15-7-44 в день закінчення нарад УГВР української народ був під ударом червоної армії. Отже УГВР, яка в той гарячий час щойно «родилася», абсолютно не могла керувати цілою організаційно побудовою УПА, згідно зі схемами п. І. Бутовського. Саме стратегічне тогочасне положення виключає можливість такого керування, отже опубліковані схеми не відповідали вимогам часу. В той час, себто в липні 1944 тільки мала частина Західно-Українських земель ще знаходилась в німецьких руках.

На тих землях в той час оперували польські і советські партізани, які унеможливлювали розгортання апарату і дій УПА. Це також вказує на те, що в той час таких схем не було.

Організаційна структура УПА, яку змайстрував п. І. Бутковський разом зі своїми колегами є побудована на взір армії. УПА армією ніколи не була, вона була лише українською партізанщиною в другій світовій війні, тому ії структура повинна була достосована до партізанки, а не до регулярної армії. Знаємо що чим ширше розбудованій організаційний апарат, тим більше є наражена організація на винищенння.

Дальше УПА вже в липні 1944 р. не мала запілля до розбудови різних воєнних округ, областей ОУНСД і. т. д. Вже сам факт, що більшість українських земель Західної України в липні 1944 була під большовицькою окупацією, виключає правдивість опублікованих схем.

На схемах є розмальовані ріжні секретаріяти і інспекторіяти, а також ріжні штаби, і тому мимо волі насувається питання, для чого потрібні всі ці установи, наколи УПА оперує малими відділами.

Про організацію справно діючого звязку вже й не приходиться говорити, бо, по перше, для радіозвязку потрібний був

відповідний виряд і відповідно переведений довготривалий фаховий вишкіл. На такий зв'язок УПА не могла собі позволити, бо не мала радіоапаратів, а ні фахових сил. Зв'язок при допомозі звязкових на конях, або на інших засобах локомоції, — не вимагав існування окремого реферату для центрального техничного звязку. Телефоном УПА також не користувалася (маємо на увазі власними силами проведені телефонні лінії — П. Д.). Отож для обсади так сильно роздутого апарату потрібна була відповідно вишколена обслуга, якої УПА в той час не мала.

В часі німецької окупації було аж три українські концепції: перша концепція виринула в липні 1941 р. у Львові, коли прибув отаман «Поліської Січі» Тарас Бульба-Боровець. Він відбув з пол. Сціборським М., сот. О. Сеником-Грибівським і інж. О. Бойдуником, як представниками від ОУН наради. В часі наради було вирішено замінити назву «Поліська Січ» на Українська Повстанча Армія (УПА), відвязатися від німців і приступити до самостійний дій проти обох окупантів. Наради тривали до 5-8-1941 р. Після ціх нарад ОУН виславло до УПА старшин і рядовиків. УПА мала діяти тільки малими відділами, не антагонуючи в партізанський рух широких кругів українського населення. Головним завданням УПА в той час було турбувати обох ворогів і хоронити українців перед грабунками. Ця партизанска формація мала служити, як зв'язок відновлення українських збройних сил, коли надійшла б нагода усунення окупантів з українських земель. Щоб дати сильну базу для УПА, ОУН в січні 1942 запропонувала створити Визвольний центр п. н. Українська Верховна Рада, до якої входили б всі українські політичні партії і організації включно до ОУНСД (так тоді називали себе бандерівці. П. Д.). В літі 1943 дійшло до остаточної згоди і фіналізації Української Верховної Ради. УВР не розгорнула своєї діяльності з причини переведених гестапівцями арештів.

Друга концепція була бандерівська, яка виринула щойно в жовтні 1942 р. УПА в той час вже діяла. Середовище ОУНСД поставило вимогу, щоб до УПА мобілізувати найширші круги українського громадянства. Така вимога була несприяючою для українців, бо тогочасне військово політичне положення на окупованних землях України і у світі не давало навіть найменших надій на те, що загально українське повстання може удастися. Дві згадані концепції почали змагатися між собою. ОУНСД підтсупно перемогла мобілізуючи поважну кількість українців в ліс. Правильність першої концепції виявилася щойно пізніше, коли большовики заняли українські землі і УПА мусіла перейти в глибоке підпілля. Масова вербовка українців до УПА виявилася безвідповідальною і шкідливою для загалу українського населення і для самої УПА, яка великою масою не могла від-

разу відійти в підпілля. Наслідків поки що не можна оцінити, але вже сам факт скоординованної акції советів, поляків і чехів для ліквідації УПА, говорить сам за себе.

Третя концепція виникнула в 1943 р. від Українського Центрального Комітету (УЦК). Ця концепція базувалася на тому, щоб при німецьких збройних силах були організовані українські військові відділи які б могли служити за основу у відновленні української збройної сили. Отже ця концепція базувалася на кладені основ під українську збройну силу в системі німецького вермахту. ОУН була рішуче проти цієї концепції, однак на персвадії пол. Р. Сушка врешті погодилася. Боронячи свою концепцію пол. Р. Сушко, мав на увазі не дати ОУНСД втягнути широкі українські маси в ліс, передбачаючи їх винищення. Розбіжність поглядів, щодо організаційної структури УПА, її дій, паралічувала заміри ОУНСД втягнути ширші круги українського населення в лави УПА. Вербування відбувалася таємно і вербувалися переважно члени ОУНСД, або їх симпатики. Такий спосіб вербування заперечує існуванню якихось воєнних округів, чи обласних команд, як це дуже гарно і імпонуючо стоїть в організаційній структурі УПА п. І. Бутковського.

Переглядаючи організаційну структуру п. І. Бутковського, бачимо, що вона опрацьована на взір советської партізанщини, яка різнилася від української тим, що мала добре запілля, яке було базою постачання, боеприпасів виживлення і живої сили, а щож мала УПА, — лише організаційну схему п. І. Бутковського.

На підставі переведеної аналізи наглядно видно, що схеми організації УПА, які опубліковані Місією УПА, є звичайним виявом буйної фантазії осіб цього середовища, які захорували на «головне командування».

¹⁾ С. Голіков. Выдающиеся победы советской армии в великой отечественной войне, Госиздат 1954 г., ст. 137—143 и 168.

²⁾ The World of War 1939—1944, A Brief History of the Origin. Military Operations and Beloved Events of World II. ст. 270—273.

Я. Дзябенко, майор Армії УНР.

Другий Всеукраїнський Військовий З'їзд 18-23.7.1917 р.

В «УКРАЇНСЬКОМУ КОМБАТАНТИ» ч. 2—3 подали ми відомості про Перший Всеукраїнський Військовий З'їзд. Серед друкованих матеріалів за час нашої визвольної боротьби тяжко щось знайти, бодай згадку й про Другий Всеукраїнський Військовий З'їзд. Ще більше тяжко щось знайти на нашій батьківщині. Молодше ж покоління наше то і зовсім необізнане з нашою визвольною боротьбою

років 1917—1918. Я, як бувший співробітник Українського Військового Генерального Комітету, а разом учасник і Другого Військового З'їзду, згадаю про деякі справи з того часу, яких ще не подавалось на сторінках українських друкованих органів.

Історичні моменти вимагають від нас, учасників і живих ще сьогодні свідків, згадати чи доповнити матеріалами й подати відомості про Другий Військовий З'їзд, що, всупереч забороні т. зв. «Временного Правительства» московського у Петрограді, все ж таки був скликаний і відбувся в місяці червні 1917 року в Києві.

Ще добре не укомплектувався Український Військовий Генеральний Комітет, як найвищий начальний орган майбутнього українського національного війська, що був покликаний на Першому Всеукраїнському З'їзді, а стан річей вже вимагав негайно приступити до переведення в життя постанов згаданого З'їзду. Необхідно було визначити делегацію від Українського Військового Комітету до Тимчасового Уряду в Петрограді з рішучим домаганням затвердити постанови З'їзду. Була складена делегація від українських військовиків у такому складі: полковник Пилькевич (пізніше генерал), сотник Селецький, осаул Полоз, поручник А. Чернявський та матрос Письменний. Делегація складалася аж з 10 осіб, а очолював її В. Винниченко як голова. В Петрограді делегацію доповнили ще й такими відомими українцями як О. Лотоцький та Неронович, які ще перебували тоді в Петрограді. Вони ж поробили й відповідні кроки для нашої делегації в окремих міністерствах Тимчасового Уряду в Петрограді.

Делегація везла з собою постанови Першого Всеукраїнського Військового З'їзду, а крім того, ще й записку в формі меморандума, в якій дуже обширно й докладно були зредаговані й визначені рішучі національні домагання українського народу. Все це шло так пристішено, що делегація вже в другому тижні після закінчення Першого Українського Військового З'їзду виїхала до Петрограду.

Мабуть ніхто не вірив у те, що нашій делегації пощастиТЬ щось «віторгувати» тоді для української національної справи у тимчасового московського уряду й московських «володарів» у Петрограді. Але іхати тоді було потрібно. Потрібно було говорити рішуче й категорично домагатись того, що українському народові належиться. Дехто з наших чільних політичних діячів не схвалювали таких кроків Української Центральної Ради і Українського Військового Комітету.

По приїзді до Петрограду наша делегація зараз же постарається нав'язати безпосередній зв'язок по прямому кабелю з Києвом. Майже кожного дня делегація подавала до Києва звіти про свою dennу працю в Петрограді, або й тоді, коли виникали потреби засягнути якоїсь поради від наших Начальних Органів — Української Центральної Ради та Комітету.

Перші місяці Український Військовий Генеральний Комітет зумушений був тіснитись тим часом у Педагогічному Музею, де була розміщена і Українська Центральна Рада. Це робило дуже великі незручності, але в силу необхідності й незвідкладності праці, потрібно було з цим миритись. Та, не дивлячись на всі незручності, в Комітеті, вже з перших днів його урядування, розгорнулась дуже інтенсивна, ділова праця в усіх його відділах. Особливо потрібно відзначити відділ організаційний, що очолював його підполковник генерального штабу Поплавко. На долю цього відділу припала й технічна праця скликання Другого Всеукраїнського Військового съких військових клітинах, що вже тоді постали, зараз же поста-З'їзду. Цей відділ через фронтові Ради та Ради в запіллі в україн-рався нав'язувати найтісніші зв'язки з тими частинами тодішньої російської армії, де була переважаюча більшість військовиків українського походження.

Українська делегація, повертаючи з Петрограду до Києва, ще була в дорозі, як в Києві вже все було готове до скликання З'їзду й вичікувалось лише приїзду делегації, щоб Український Військовий Генеральний Комітет міг оголосити про скликання Другого Всеукраїнського Військового З'їзду в Києві.

Можна припускати, що Тимчасовий Уряд в Петрограді був приготовлений на те, що «Малоросія» й без офіційного дозволу «старшого брата» може скликати згаданий З'їзд, про який згадувалось і в постановах Першого Українського Військового З'їзду. Бо лише було оголошено про це в українській пресі, як уже наспіла телеграма з Петрограду від тимчасового московського уряду за підписом Керенського, як військового міністра, з категоричною забороною скликання такого з'їзду.

Заборона Тимчасовим Урядом скликання Військового З'їзду викликало велике обурення серед українців не лише в столичному місті Києві, а виекликала вона таке обурення й незадоволення по цілій Україні. А найбільш помітно було це в лавах військовиків українського походження в частинах тодішньої російської армії, і то не лише в запіллі, а й на фронті. Бо як тільки довідались військовики про цю офіційну заборону, то зараз же почалися приїзди військових кур'єрів до Києва по інформації від Комітету. Це все підсилювало Український Військовий Генеральний Комітет в думці, що зарядження про скликання Військового З'їзду Комітетом було правильне, доцільне, а разом і необхідне для української справи взагалі. Необхідно також згадати, що ця заборона не лише не викликала серед чинників Української Центральної Ради чи Українського Військового Комітету замішання або страху, а навпаки, — така заборона ще більше запалювала й гартувала патріотичні серця українських провідників до чину, з вірою в перемогу за Велику Ідею Українську й визволення нашого народу.

Не дивлячись на заборону, Український Військовий Комітет був певний, що військові делегати і в нелегальний спосіб приїдуть на з'їзд і то, не лише з тилових частин, а навіть і з фронту. Але була небезпека з іншого боку. То ж був тоді революційний час, на фронті ще відбувалися завзяті бої після бруціловського прориву (та й сам фронт був не так уже й далеко від Києва), тому й можна було сподіватись всяких провокацій з боку того ж таки тимчасового московського уряду. Заборонив він скликання згаданого з'їзду, то так само міг дати розпорядження про стягнення з тилу, чи навіть і з фронту, якихось військових частин до Києва й цим унеможливити не лише відбуття військового з'їзду, а навіть взагалі ліквідувати Українську Центральну Раду та Український Військовий Комітет, і цим розгромити український національний рух і по цілій Україні. І якраз на це була звернена Українським Військовим Комітетом належна увага: на випадок можливого збройного зудару з тимчасовим московським урядом. Хоч до розпорядимости наших Начальників Органів був тоді в Києві лише Перший Козацький, імені Гетьмана Богдана Хмельницького, полк, який нараховував у своєму складі всього до 4.000 багнетів, але був цей полк добре вишколений, мав міцну дисципліну та послух до свого командного складу й свободно міг дати відсіч ворогам, коли б дійшло до якогось збройного зудару. Та на наше щастя, до цього не дійшло.

Зупинився я коротко над цим лише для того, щоб подати про цю так важливого характеру справу в правдивому свіtlі. Бо, на жаль, багато необізнаних з цими справами та, навіть і деякі політичні середовища наші, ще й тепер висловлюють свої нарікання на Українську Центральну Раду і Український Військовий Комітет, що ці наші Начальні органи мало проявили ініціативи й праці в 1917 році, а через те, мовляв, не маємо ми на сьогодні й своєї Держави. Але цікавим є те, що ці українські патріоти в своїх неприхильних і необ'єктивних наставленнях до Української Центральної Ради й Комітету, навмисне промовчують про такі речі і справи, як ті, що навів я вище, тому в необізнаного читача про добу Центральної Ради складається таке враження, що чинники Української Центральної Ради сиділи собі за «зеленими» столами, нічого не робили і прогаяли часа, який був найбільш сприяточним до постання Української Держави.

Щоб перейти тепер до Другого Військово-Делегатського З'їзду, до його перебігу і постанов, — необхідно згадати ще про одну досить важливу справу, а саме: про поставу московської преси взагалі і, зокрема, в Києві, до справи скликання з'їзду й до його офіційної заборони тимчасовим московським урядом у Петрограді. Московська преса в Києві, як тільки довідались про заборону, то « затрубила на всі гласи», — чого можна було й сподіватись. З натиском вона одобряла «распоряжені» Керенського. Особливо ж не можна не згадати

про такі московські органи як «Кіевлянін», на чолі з відомим українській спільноті Шульгіном, та «Кіевская Мысль», зі своїм, не менш відомим, фейлетоністом Яблоновським. Ці московські органи виписували тоді таке, що не можна й збагнути, як той папір витримував. Шульгін на сторінках свого чорносотенного органу «Кіевлянин» зайшов так далеко, що писав так:

«Малороссы со своим шовинизмом зашли так далеко, что и сами не знают, что делают» —
або:

«Все усилия необходимо сейчас направить на фронт и победу над нашим общим врагом, а «Малороссы» открывают для него врата і т. д..

Крім того, на вулицях Києва ввесь час відбувалися мітинги цілими днями й ночами. І коли ця мітингова юрба довідалась про скликання українського військового з'їзду, та про офіційну заборону, то це ще більше пожвавило виступи поодиноких ораторів, які і без цього були наставлені до українського питання ворожо взагалі. Тема про оборону українського військового з'їзду так завзято на цих мітингах дискутувалася, що часами між прихильниками і ворогами скликання з'їзду доходило на вулицях до бійки...

Делегати на Другий Український Військовий З'їзд почали приїздити до Києва вже за кілька днів до його відкриття й побачили, що з-за українського з'їзду на вулицях Києва дожодить аж до бійки. Поміж делегатами теж знайшлися такі, що й самі взяли участь у цих дискусіях на мітингах і такі виступи військовиків на згаданих мітингах чимало вплинули на вуличну мітингову юрбу, а цим поводі розрядили й ту згущену атмосферу в нашу користь.

І ось серед такого бурхливого революційного моря в запілті й клекотіння кулеметів і стрілів гармат на фронті — Український Військовий Генеральний Комітет скликає Другий Всеукраїнський З'їзд до Києва на день 19 червня 1917 року, не зважаючи на офіційну заборону Тимчасовим Урядом скликання цього з'їзду.

На передодні відкриття з'їзду відбулося таємне засідання Центральної Ради...

Другий Всеукраїнський Військовий З'їзд відбувався в Оперному театрі на Володимирській вулиці, який був вщерть виповнений воїнами, старшинами, матросами й цивільними. На залі були, як гості, Січові Стрільці, які опинились в Києві, як полонені з австрійської армії, але українська революція уможливила їм стати вільними. Взагалі можна сказати, що ввесь театр, від гори до самого низу був так виповнений народом, що не було де власні і яблукові. Всупереч з забороні московського військового міністра Керенського, на з'їзд прибуло до 2.500 військових делегатів, які заступали 1.750.000 воїнів українського походження, що перебували тоді в російській армії. Делегати прибули на з'їзд від Північного, Півенно-Західного

й Румунського фронтів, як рівнож і від запілля: петроградської, московської, мінської, казанської, двинської залог та туркестанських країн. Таож була заступлена делегатами Чорноморська та Балтійська фльота. Більшість делегатів прибула на з'їзд в нелегальний спосіб.

Відкриття з'їзду припало на неділю і вже в ранніх годинах, під дзвони св. Софії, був відправлений молебень на Софієвській площі перед пам'ятником Богдана Хмельницького. Молебень відправляв о. Протоієрей В. Липківський (пізніше Митрополит). Почесну варту на з'їзді ніс Козацький полк імені Гетьмана Богдана Хмельницького. На з'їзд прибула від полку посилена почесна варта з полковим, малитнового кольору, прапором, на полотниці якого, заходами Товариства Клубу Гетьмана Полуботка, черниці Флорівського монастиря виграфтували на одному боці портрет Гетьмана Богдана Хмельницького, а на другому напис: «Перший Козацький імені Гетьмана Богдана Хмельницького полк». Цей прапор черниці подарували для полку. Під час з'їзду полк був увесь час напоготові.

З'їзд відчинив св. п. С. Петлюра, як Голова Українського Військового Генерального Комітету. Ще тільки підвіся він із-за президіального столу, щоб іти до трибуни, як зустріла його буря оваций цієї, більше трьох тисячної, маси людей, що заповнила вщерть будинок театру. Заля просто шаліла від безперервного «Слава!» та оплесків. Здавалося, що від гуркоту ось-ось завалиться цілий будинок театру... Як тільки він промовив перше слово, знову овациї потрясили цілою залею. Промову С. Петлюра почав такими словами:

«Високий Делегатський З'їзде! Українські Вояки і Шановні Гости!»

Слови С. Петлюри — «Українські Вояки» — так зворушили й вплинули на всіх присутніх, що заля знову повторила те саме безперевне «Слава» і Петлюра знову змушений був зупинитись, аж поки заля заспокоїться.

У своїй палкій, глибоко патріотичній, зворушуючій промові С. Петлюра привітав делегатів Військового З'їзду і гостей на ньому та закликав Делегатський З'їзд, щоб делегати його були спокійними, витривалими та розважлими в страці не лише на З'їзді а і в майбутньому. В промові С. Петлюри не було жодного такого слова, в якому відчувалося б загання, чи я кийсь компроміс в стосунку до тимчасового московського уряду в Петрограді. Навпаки, з натиском підкреслювалося в кожному слові, що час для визволення українського народу цілком дозрів, а тимчасовий уряд московський не хоче цього розуміти; тому потрібно бути приготовленими до всяких провокаційних несподіванок, аж до збройного зудару включно. Останні слова С. Петлюри так вплинули на всіх присутніх, що знову потрясили цілою залею.

Як ми вже згадували, на З'їзд в більшості прибули делегати в нелегальний спосіб. І коли б сталося так, що на З'їзді почалося якесь вагання, або З'їзд не відбувся, — тоді таким делегатам, що прибули на З'їзд у нелегальний спосіб, зовсім не було можливості повернутись до своїх військових частин: фронт тоді ще був досить міцний і «начальство» в частинах свободно могло б віддати їх під військово-польський суд «за дезертизм».

До складу Президії З'їду були обрані такі особи: Проф. Грушевський, як Почесний Голова З'їду, С. Петлюра, В. Винниченко, полковник Пилькевич (пізніше генерал), полковник Капкан (Командир Першого Козацького гілку імені Гетьмана Богдана Хмельницького), сотник М. Левицький, поручник Кедровський та моряк Письменний. Головою З'їду був обраний В. Винниченко, але головування на З'їзді відбувалося за чергою. В технічному апараті на З'їзді було три секретарі та два стенографи. Дуже чисельно була заступлена кореспондентами українська преса. На підвищенні, де сиділа Президія, стояв прапор Багданівського полку, а коло прапору ввесіть час стояла почесна варта. Порядок денний, що його виготовив Український Військовий Генеральний Комітет, був такий:

1. Відкриття З'їду.
2. Вибори Президії З'їду.
3. Привітання.
4. Затвердження постанов Першого Всеукраїнського Військового З'їзу.
5. Звідомлення Комітету.
6. Інформації Делегатів З'їду.
7. Вибори Комісій: а) Резолюційної і б) Статутової.
8. Справа заборони скликання З'їзу.
9. Південно-Західний фронт та українізація частин російської армії в запліллі.
10. Затвердження Статуту Українського Військового Генерального Комітету та дополнення вибором складу членів Комітету.
11. Наступний Делегатський З'їзд.
12. Резолюції.
13. Внески та запити.

(Продовження в наст. числі)

Атомові бомби проти підводних човнів

На Пацифіку був випробуваний вибух атомової бомби під водою. Американське міністерство оборони подало, що це була проба нової зброї проти підводних човнів. Цими пробами американці хотяться осягнути успішності діяння атомової бомби, на глибині від 50 метрів до 150 метрів.

2. Шрапнель.

Англійський генерал Shrapnel, який властиво під час Наполеоновських війн нічим не відзначився і тому ширше мало кому відомий і був би забутий всіма, якби не винахід, який назвали його ім'ям.

Під час бою під Дюнкерхеном (Dünkirchen) в 1793 році він був ранений і відправлений в шпиталь.

В шпиталі він довго роздумував над тим, якби збільшити дію артилерійських гранат. Під час цих роздумувань йому впала ідея наповнити гранати кульками, які, при розриві гранат, розліталися у всі боки і тим самим збільшували дію гранати. Після впровадження цієї гранати в життя вона дісталася назву «шрапнель».

В новочесніх війнах шрапнель є вже застарілою зброєю, але під час I-ої світової війни вона вживалася дуже часто й була визнана за грізну зброю. —

Зустріч ветеранів Армії УНР

21 листопада 1920 року о годині 18 останні стежі Армії УНР залишили рідну Землю, — так записано в історії.

На спогад 35-тиріччя цієї болючої дати Ветерани Визвольних Змагань і їх родини в Сейнт Пол-Міннеаполіс влаштували товариську зустріч всіх учасників цих подій.

Зустріч відбулася в суботу 26 листопада в гарно прибраній пальмами і квітами залі готелю «Дикман» в Міннеаполісі. Присутніх було 46 осіб. Зустріч привітальним словом відкрив Голова Ветеранів Ген.-Хор. Смовський К., який в ядерній промові з'ясував значення цієї дати, та коротко переповів про останні бої і про ролю, яку відіграво наше вояцтво на еміграції. Після цього однохвилинною мовчанкою зібрані вшанували память побратимів, які полягли смертю славних там за Збручем.

Отець Протоіерей М. Антохій благословив молитвою вечерю, під час якої забирали слово відомі, громадянству, проф. Доманицький, проф. О. Петрів, О. А. Кість, пол. Філонович, інж. Романенко та інші. З особливим пієтизмом згадувалося про друзів, з якими разом переходили Збруч і які рівно через рік в цей самий день 21 листопада, майже в цій самій годині з честю і славою віддали своє молоде життя за Батьківщину.

Цю небуденну імпрезу привітали особисто п. генерал Загродський, п. генерал Садовський, п. сотник Маль-Малюта, та інші. Крім цього надійшло багато телеграм і листів від друзів по зброї, які вітали всіх присутніх. Незабув привітати товаришів по зброї і Союз Українських Ветеранів в Німеччині.

При гарі.о прибраних квітами столах, зі згашеним світлом і тільки запаленими свічками на хвилину забулися будні дні життя і тільки візія розп'ятої України і 35 років тому назад покинутої Рідної Землі, стала перед очима тих, які не тільки були учасниками тих подій, а і своєю власною кров'ю вписували цю дату в історію нашого народу...

Зустріч відбулася в надзвичайно теплій товариській атмосфері. Такі зустрічі варти наслідування.

Сотник Вдовіченко

**5-й Делегатський З'їзд Союзу Українських Ветеранів, що відбувся
28-29 січня 1956 рону в Новому Ульмі, Німеччина**

Відбувати Зїди в Німеччині, будь якій організації досить трудно завдяки бракові грошей і тому з тих самих причин СУВ відкладав з місяця на місяць свій Зїзд. На пленумі Голов-

Фрагмент зі З'їзду СУВ 28—29. I. 56.

ної Управи СУВ, який відбувся 11 грудня 1955, остаточно постановлено відбути свій Зїзд 28-29 січня 1956 р. Там же постановлено перепровадити Зїзд дуже скромно.

Зізд розпочався молебном в Свято-Троїцькій парафії, на якому були присутні майже всі делегати, старі ветерани Армії УНР, на чолі з п. генералом Вовком А. Попереду ветеранів стояв почет з двома прапорами СУВ. Молебен відправив о. протоієрей Бурко Демид, член Союзу Українських Ветеранів. О 19 годині Голова СУВ ппол. Татарський відкрив Зізд, привітав делегатів і гостей і запропонував вшанувати пам'ять Головного Отамана Військ УНР С. Петлюру. Головного Отамана і Президента А. Лівіцького, Командарма Генерал-полковника Омельянович-Павленка і всіх членів СУВ, що відійшли в вічність.

Фрагмент зі Зізду СУВ 28—29. I. 56.

На голову Зізду одноголосно вибрано п. генерала Вовка А., заступником голови п. майора Дзябенка Я. і секретарем п. сотника Піліпчука А. і прийнято запропонований Головною Управою СУВ порядок денний Зізду. Вибором комісій статутової і резолюційної закінчено перший день нарад.

На другий день нарад, які роспочалися о годині 9 рано, Голова Презідії виголосив коротку промову про Крути, річниця яких якраз випадала на цей день, і запропонував вшанувати геройв однохвилинною мовчанкою. Після цього були зачитані привітання від: Пана Презедента УНР доктора С. Вітвицького, Віцепрезидента пана генерала Удовіченка О., Виконного Органу

Української Національної Ради, п. генерала Загродського А., п. генерала Смовського К. Представника ресорту військових справ в Англії п. пол. ген. шт. Малыціва В., Обєднання українських вояків в Канаді, в Мініаполісі, в Бельгії, в Франції. Від п. генерала Капустянського М. від Комітету вшанування 30 річниці смерті Головного Отамана С. Петлюри, від пол. ген. шт. Сіліна А., від відділу СУВ в Аделяйді, в Гановері, Дорнштаті, від п. сот. Гриценка А., від Українського Вільного Козацтва, від Центрального Комітету Українського Національно-Державного Союзу в Німеччині, від відділу УНДС в Мініаполісі, від лідера Селянської Партиї п. Проф. В. Доленка.

Крім того виголошено було привітання: від Української Національної Гвардії п. сот. Кізімовим, від Союзу Українських Воєнних Інвалідів п. полковником Стечишеним М., від Українського Об'єднання в Н-Ульмі п. Проф. Дурделлою, від Спілки Українських Журналістів п. пор. ред. Котовичем, від імені Голови УНДС п. ред. Лівіцького М. п. пол. Шраменком М. від відділу СУВ в Мюнsterі п. сот. Піліпчуком А.

У всіх привітаннях було підкреслення, що СУВ є найстарішою вояцькою організацією і її заслуги для визвольної справи, як рівнож підкреслювалась потреба об'єднання всього вояцтва коло Союзу Українських Ветеранів. Вже сама кількість надісланих і зачитаних привітань говорить за те, що СУВ між всіма вояцькими організаціями здобув собі почесне місце. В своїму звіті голова СУВ пполк. Татарський торкнувся організаційних справ, підкреслюючи всі труднощі, які прийшлося переборювати Головній Управі СУВ в звязку з розвязанням тaborів IPO і масового виїзду членів СУВ за океан; торкнувся він і того, як певне середовище намагалося накинути свою волю Союзові і звести його до ролі партійного війська. Однак СУВ і далі провадить свою користну працю для добра Батьківщини і для вояцтва хоть і в багато меншому розмірі. Що торкається фінансів, то було підкреслено, що головним джерелом фінансових засобів СУВ є членські внески, які члени сплатили після отримання допомог. Найбільше допоміг союзові відділ СУВ Аделляїда (Австралія). Дальше голова торкнувся трошових допомог для старших віком членів СУВ, учасників визвольних змагань, яка не полагоджена і до цього часу, помимо всіх старань і заходів, які поробила Головна Управа СУВ. П. доктор Галан пообіцяв всім старим воякам регулярну грошову допомогу, але того не дотримав, бо не тільки що не прислав жадної допомоги, а навіть СУВ не отримав від нього відповіді на свої листи. Рівнож справа відчислення від надходящих сум до організації Союзу Українських Інвалідів 15% для старших віком вояків (згідно ухвали делегатського з'їзду СУВ) зустріллася з дуже

тяжкою поставою Головної Управи СУВІ. В дальншому звіті голова торкнувся видавництва і зазначив, що ця праця тяжка і не вдячна, однак, дуже корисна, бо старе вояцтво має свій журнал, в якому може висловити свої думки, спомини з нашого славного минулого іт. д. Треба зазначити, що це єдиний військовий журнал, де відчувається дух незабутнього С. Петлюри. Журнал міг би виходити регулярно один раз на місяць, але на жаль наші побратими, які взялися ласкато його розповюджувати, роблять це дуже поволі, затягаючи розрахунки ще з 1944 року. Упімнення нічого не помагають. Але з другого боку пполк. Татарський згадав таких старших Друзів, як пл. ген. Садовський, ген. Смовський, ген. Палій, отець протоієрей Варварів, відділ СУВ в Аделляїді і. т. д., які розраховуються акуратно і продають всі надісланні ім примірники, за це ім шире воякі спаси. Далі він зазначив, що не дивлячися на труднощі з «Комбатантом», Гол. Управа СУВ буде його видавати і надалі.

Після звітів Контрольної Комісії і Тов. Суду розпочалися дискусії в яких брали участь майже всі учасники з'їзду. В дискусіях переважно підносилося питання допомог, здобуття фінансів для організації і чисто організаційні справи. В кінці дискусій було подано такий внесок: «Делегатський Зізд СУВ вважає за конечне справу допомоги для старших членів СУВ, вояків визвольних змагань, поставити так, щоб така допомога була керована до Головної Управи СУВ і нею була лише розділювана. В цій цілі звернутися до заокеанських організацій, які збирають датки для інвалідів і вояків визвольних змагань». Внесок прийнято одноголосно. Після зголосження димісії керівних органів і уділення ім абсолютною, були зачитані і приняті поправи до статуту СУВ. Найголовніша з поправок та, що керівні органи вибираються не на 1 рік, а на 2 і що Делегатський Зізд скликується не 1 раз на рік, а 1 раз на 2 роки.

По приняттю статуту приступлено до вибору керівних органів СУВ. До Головної Управи Союзу Українських Ветеранів вибрано одноголосно:

Голова Союзу Українських Ветеранів

пполк. ген. шт. В. Татарський

1 заступник Голови полковник Шраменко М.

2 заступник Голови. ппол. інж. Пекарчук І.

члени:

майор Сумароків П.

сотник Неганів М.

До Контрольної Комісії:

Майор Дзябенко Я.

о. Юрій Грудзій

сотник Зіневич Н.

До Головного Товариського Суду.

пол. ген. шт. Сілін А.

ппор. Туршу М.

майор Хомічевський Г.

Крім цього були вибрані заступники:

До ГУСУВ сот. Пілігчук А.

До Кон Ком. пор. Кірпа К.

До Суду п. Козачук Т.

Після вибору Керівних органів прийшла на порядок денний справа пол. Чеботаріва, яка, набравши дуже гострої діскусії, на внесок Презідії З'їзду була одноголосно знята з порядку денного.

Ще перед точкою 14 були зачитані резолюційною Комісією резолюції, які були приняті одноголосно.

В справах біжучих ппол. Татарський поінформував делегатів про певні заходи, які проробила ГУСУВ в справі набуття власної друкарні. Дискутанти в цій справі вказували на те, що ця справа дуже тяжка і уважають, що її не вдастся перепровадити і радили ліше звернутися до б. членів СУВ, які зараз за океаном про пожертви на видавничий фонд СУВ. Генерал Вовк радив шукати меценатів, які б дали гроші на це добре діло і звернувся до присутніх аби допомогли Головній Управі зреалізувати цю справу.

При закінченні З'їзду подякував Презідії З'їзду а зокрема п. генералові Вовкові за взірцеве перепровадження Делегатського З'їзду.

Пізно в ночі співом Національного Гімну закінено обряди 5. Делегатського З'їзду.

Учасник

Резолюції

п'ятого Делегатського З'їзду Союзу Українських Ветеранів в Новім Ульмі 28 і 29 січня 1956 року.

1. Союз Українських Ветеранів, організація колишніх вояків українців, зокрема колишніх старшин і вояків Армії Української Народної Республіки, — одна з найстарших українських вояцьких організацій, що є носієм традицій визвольної боротьби українського народу, — на своєму V Делегатському З'їзді, особливо на основі свідчень німецьких полонених, що щойно повернулись з СССР, констатує, що:

а) боротьба українського народу за самостійність і незалежність Української Народної Республіки і за демократичний пра-

вопорядок в ній українських землях безупинно провадиться далі і

б) всі учасники цієї боротьби зберегають високу християнську та національну мораль, як ті, що борються на всіх просторах нашої Батьківщини, так і ті, що знаходяться у в'язницях та на примусових працях в большевицьких концентраційних таборах. Високий рівень національної свідомості та моральну стійкість українців зокрема подивляють всі чужинці, що перебували в тих самих місцях ув'язнення, де перебувають і наші в'язні, і які (чужинці) привезли нам привітання наших братів.

2. В Делегатський З'їзд пересилає свій палкий привіт всьому українському народові і передовому його загонові українським революціонерам, що в важких умовах ворожої окупації продовжують боротьбу за здійснення тих самих ідей, що за них колись боролись зі зброєю в руках члени Союзу Українських Ветеранів і які, в змінених умовах, продовжують цю боротьбу й тепер на чужині.

3. В Делегатський З'їзд СУВ пересилає свої щирі привітання Пану Президентові Української Народної Республіки д-рові Степану ВИТВИЦЬКОМУ, Віце-Президентові пану генералові Олександру УДОВИЧЕНКОВІ, Ієархам Українських Церков, Голові і Президії Української Національної Ради та Виконавчому Органові та просить Державний Центр УНР прийняти запевнення відданості йому всіх членів Союзу Українських Ветеранів та охоту кожночасно станути під бойові прaporи Армії УНР, що були освячені кров'ю найкращих синів України.

4. З'їзд констатує, що сучасний момент, коли ворог веде посиленій наступ на організовані ряди української еміграції, вимагає від української еміграції найбільшої єдності, згоди і сконсолідований боротьби за волю України.

Делегатський З'їзд СУВ вважає, що таким об'єднуючим Центром консолідації української еміграції є Державний Центр Української Народної Республіки і зокрема його складник — Українська Національна Рада та звертається з гарячим закликом до української еміграції, зосібна до політично організованої його частини, докласти всіх зусиль до об'єднання на ґрунті Української Національної Ради.

5. Делегатський З'їзд СУВ зокрема звертається з щирим закликом до тих українських політичних сил, що сконсолідовани в Українській Національній Раді щоб вони в можливо найкоротшому часі ліквідували розбіжності в поглядах чи то на біжу чу політику чи тактику та створили на широкій базі об'єднаний

Виконавчий Орган УНРади, що мав би й надалі очолювати боротьбу всіх українських демократичних сил на еміграції за волю України.

6. Делегатський З'їзд звертається з своїм побратимським привітом до всіх українських вояцьких організацій, до колишніх вояків всіх українських військових формacій, а також до всіх вояків-українців, що перебувають в розсіянні у всьому світі та висловлює певність, що вони й надалі високо нестимуть прапор української незалежності.

7. Делегатський З'їзд дякує всім українським вояцьким організаціям, установам та поодиноким особам, що зволили надіслати свої привітання З'їзду. Зокрема З'їзд дякує Пану Президентові д-рові С. Витвицькому, Пану Віце-Президентові ген. О. Удовиченкові, Президії і ВО УНРади, генералам О. Загродському, М. Садовському і К. Смовському.

8. Делегатський З'їзд констатує, що багато його членів — це старші віком колишні старшини та вояки Армії УНР, що часто вже втратили працездатність, а тому просить українське громадянство підтримувати морально й матеріально цих колишніх борців за державність України.

Зокрема З'їзд вітає ініціативу Головної Управи СУВ, що відновила видавання органу СУВ журналу «Комбатант», та просить всіх колишніх українських вояків і найширші кола українського громадянства підтримати цю ініціативу, передплачуячи цей орган та надсилаючи матеріали й пожертви на його пресовий фонд.

Президія З'їзду.

---

21 цм. атомові гармати

Перші атомові гармати, які вибудувала Америка мали калібр 28 цм. Тепер припинено будову цих гармат, бо вони виявилися мало рухливими, а питомий тягар їх був досить великий. Через це не можна було дати їм відповідного опанцерування, бо це ще збільшило б їхню вагу. На місце 28 цм. атомової гармати, Америка випродуковує 21 цм. атомову гармату, яка ліпше опанцерована і вмонтована на самохідному ляфеті.

28 цм. атомова гармата потребувала 20 хвилин на заняття вогневих становищ і стільки ж часу на вимарш з бойових становищ, натомість 21 цм. атомова гармата потребує лише декілька хвилин.

Американська військова фльота, однак має більше зацікавлення 28 цм., як 21 цм. атомовою гарматою.

З ЛИСТІВ ДО РЕДАКЦІЇ

В місті Авгсбург (Німеччина — Баварія) 23 червня 1956 року відбулася академія по вшануванню 30-ї річниці трагічної смерти Голови Української Держави Симона Петлюри.

В організаційному Комітеті були заступлені наступні організації:

МПУЕН Авгсбург —	Голова Пан Б. Мусій
Відділ Союзу Ветеранів —	Сотник Н. Зіневич
Відділ Союзу Воєнних Інвалідів —	Пані Н. Голойда
Станиця Дивізійників —	Пан Д. Сенів
Відділ УСХС —	Голова Пані Г. Хомицька
Делегатура Об'єднання Жінок —	Голова Пані Е. Жук
Відділ ДОБРУС —	Пан І. Коваль
УНГ-ХС —	Пан Руденко.

Святочний Комітет поставив собі за завдання урядити репрезентаційну академію в цілі представлення чужинецькому світові домувань українського народу, а в зв'язку з цим і усталення чому, ким і як було вбито Симона Петлюру.

Поставлене завдання Комітетом було повністю виконане: в гарно декорованій салі німецького Колпинг Гауз було виголошено коротке вступне слово в німецькій мові, зачитано реферати — в німецькій мові — п. Б. Мусій і в українській мові — п. М. Шраменко.

Вокальну частину виповнили — чудовим співом співачки київської опери Пані Е. Гавриленко (супровід фортеп'яновий — Пан В. Гавриленко) та прегарно виконаними кількома точками (переважно спеціально присвяченими пам'яти С. Петлюри, композиції п. Проф. Отця І. Заяця) українським мішаним хором «Боян» з Мюнхену (35 осіб) під вправним керівництвом В. Достойного Отця Професора І. Заяця.

При відкритті академії Паном В. Гавриленко прекрасно було виконано на фортеп'яні жалібного марша Шопена.

Саля була виповнена переважно чужинцями. Досить була заступлена як чужинецька, так і українська преса, яка пізніше дала (зосібна німецька) дуже культурні рецензії, нав'язуючи до опису академії об'єктивні історичні данні про боротьбу й права українського народу.

Можливість достойно вшанувати трагічну дату 30-ліття трагічної смерти С. Петлюри Святочний Комітет мусить завдячити жертводавцям взагалі і найбільше жертводавцям з-за океану. Стверджуючи це з найбільшою приємністю, Святочний Комітетчується в обов'язкові цією дорогою принести найсердечнішу подяку всім жертводавцям і зосібна високоповажаним: Панові Зелінському Анатолію, що зібрав і переслав 25 доларів, Пані Коваль Василині і Професорові Лисогорові, що зібрали і прислали — 22 долари, та Панові Креєрові Михайлові, який зібрав і прислав — 17 доларів.

Рівнож приносимо сердечну подяку Панові Томат Паулю, який при вступі на академію склав даток в 50 німецьких марок.

Разом з тим сердечно дякуємо В. Поважаній Пані Е. Гавриленко і Панові В. Гавриленко (з Н. Ульму) та українському Хорові «Боян» і його вправному диригентові Високодостойному Отцеві Професорові І. Заяцю, які своєю ласкавою безінтересовністю участю в Академії (всім хористам і співакам була оплачена лише подорож) спричинилися до звеличання пам'яти трагічно згинувшого С. Петлюри.

Діловий Святочний Комітет

Секретар (Сотник Н. Зіневич)	Скарбник (Г. Хомицька)	Голова (М. Шраменко, Полковник)
---------------------------------	---------------------------	------------------------------------

---

МОТОРИЗАЦІЯ В ДІЇ НАСИЧЕНОСТИ (Закінчення з 30-ї стор.)

Модерним дивізіям піхоти повинні бути підпорядковані атомові корпуси. Атом-корпус повинен складатися з 3-х атомових дивізій. Перша дивізія мала б бути артилерійською, озброєною атомовими гарматами, які могли б стріляти на віддаль 35 кlm., і атомовими ракетами на відлеглість 150 кlm. Друга дивізія була б повітряною, яка мала б бойові літаки з атомовими бомбами. Третя дивізія мала б бути протилітаковою й протиатомовою.

Мікше твердить, що 30-ма атомовими бомбами можна затримати наступ великих наземних ворожих сил і тим самим перша ворожа акція була б загальмована.

За Клявзевіцом, оборона є найсильнішою формою бою, проте вона не дає вирішення й тому Мікше підкреслює потребу розбудови сильних наземних військ.

Подано за «Soldat im Volk».

Цікаві речі.

1. Грог.

Англійський адмірал Grog (Грог), який був противником алькоголю, дав наказ зменшити порцію алькогольових напітків, які видавалися морякам підлеглих йому одиниць. Наказ цей викликав величезне назадовolenня серед моряків і, щоб запобігти можливим заворушенням, адмірал наказав, щоб до чаю додавати рому. Така мішанина дуже сподобалась морякам, а ще більше смакувала, коли до неї додавалося кавалок цукру. В недовгому часі цей напітк прийнявся й по інших морських одиницях, а згодом і в цілому світі і отримав назву grog (грог).

Від Редакції.

В одному з попередніх чисел «Українського Комбатанта», ми подали, що не будемо, за прикладом інших збирати на пресовий фонд, натомість просили наших прихильників запропонувати купівлю к-та своєму приятелеві чи знайомому, завдяки чому ми зможемо видавати і надалі наш військовий журнал. Двохлітня практика показала, що при такій постановці справи, ми є в стані видавати і надалі к-т, однак з великою перервою. Щоби запобіти цьому, Головна Управа Союзу Українських Ветеранів, на підставі ухвали 5-го Делегатського Зізду СУВ, звертається з горячим апелем, до всіх наших членів і прихильників, жертвувати на пресовий фонд. Для цього Головною Управою СУВ розіслані підписні листи до всіх країн, де перебувають наші бувші члени і прихильники. Ми віримо, що вояцтво відгукнеться на наш заклик і що не знайдеться б. українського вояка, або прихильника СУВ який не допоміг би нам хоть найменшим датком.

Ціна одного примірника «Українського комбатанта» в Німеччині — 1 нм, в США — 50 центів, в Австралії — 3 шилінга, в Англії — 2,5 шилінга, в інших країнах — відповідно курсу доляра.

Матеріали до «Українського комбатанта», листування, замовлення окремих примірників журналу (за попереднім надісланням оплати) та виплачування грошей за одержані без попередньої оплати примірники спрямовувати на таку адресу:

W. Tatarskyj, Neu-Ulm/Donau, Im Starkfeld 18.

Банкове конто:
Sparkasse Neu-Ulm/Donau, „Ukrainische Veteranen“, Konto Nr. 1583

Статті окремих авторів, зокрема статті дискусійного характеру — не є вислів думки редакції «Українського комбатанта».